

ANG DAUGHTER KONG PASAWAY

NORA A. GRUTAS

HOW TO HANDLE YOUR DISRESPECTFUL DAUGHTER

ANG DAUGHTER KONG PASAWAY

**HOW TO HANDLE YOUR
DISRESPECTFUL DAUGHTER**

ACKNOWLEDGMENTS

I would like to thank my friend & researcher Ed Tolentino,
this eBook would not be possible without you.

Special thanks to Alfie Tulagan of THE NEOPHYTE DADDY,
for his editorial help, at kung hindi dahil sa kanya,
malamang inabot na ako ng 10yrs, bago ko na release ito.

For those who had shared their stories,
you all know who you are, and I am truly grateful.

And lastly,

TO GOD BE THE GLORY!

DEDICATION

To all mothers whose daughters who,
at one point in their lives,
have chosen to take the oft-trodden road and
have almost fallen by the wayside...

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION

CHAPTER 1

Spotting relationship issues: Case Studies

- A. Case Study 1: The Rude Daughter
- B. Case Study 2: The Belligerent Daughter
- C. Case Study 3: The Smart Aleck
- D. Case Study 4: The Uncaring One
- E. Case Study 5: The Overbearing

CHAPTER 2

Where does the disrespect come from?

CHAPTER 3

Practical Steps to Handle Disrespectful Daughter

CHAPTER 4

No One Parents Perfectly

CHAPTER 5

Never Give Up Hope

Epilogue

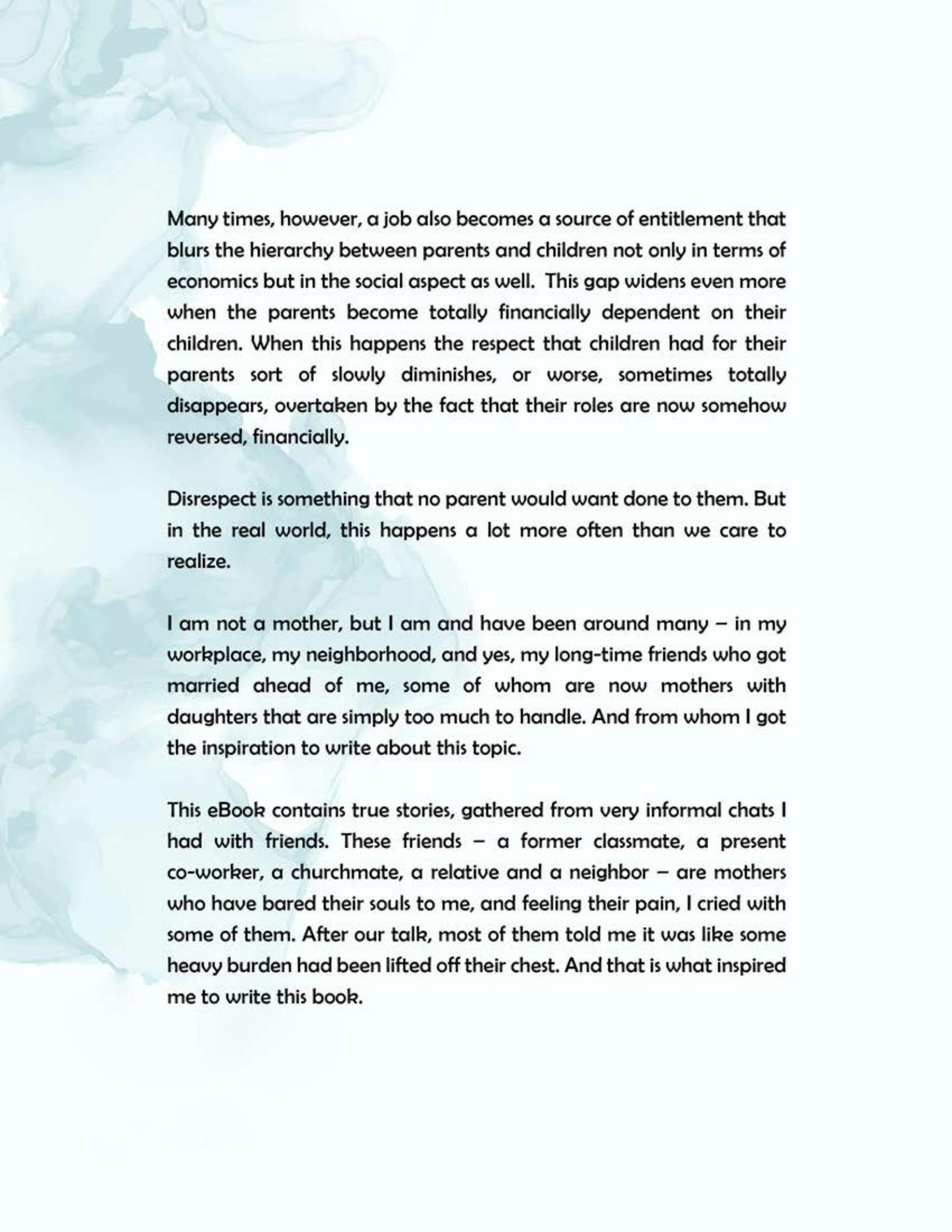
About the Author

INTRODUCTION

Isa ka ba sa mga inang may relationship issues with your daughter? "Yung tipong hindi ka na iginagalang at palaging sinasaktan ang iyong kalooban? Mahirap, di ba? Parang laging pinipiga ang puso mo. Feeling mo, you die a little each time na nag-aaway kayo. And you wonder how many little deaths you have to bear until you really, literally die of so much heartache and pain. At dahil sobrang mahal mo siya, hindi mo lubusang maintindihan kung bakit niya nagawa sa iyo ang ganoon.

Actually, sagad sa buto ang sakit na naramdaman mo dahil hanggang langit ang pagmamahal mo sa kanya. Ganyan naman kasi talaga tayong mga Pinoy; ganyan talaga ang mga nanay. Filipino families are a tightly-knit lot. While in Western countries children are expected to move out and support themselves when they are old enough, we, Filipino parents, do not mind having them around, no matter what age they are. In fact, most of us prefer that our grown children stay with us, and yes, sometimes even after they get married and have kids. Because we believe that they will still need us to look after their kids and honestly, deep in our hearts we know that hired help most often do not have the love and concern that we ourselves can give our grandchildren. Unconditional - that is the kind of love we give to our children. It is in our culture.

Responsableng magulang ang mga Pinoy. Bata pa lamang ang ating mga anak ay nakikita na nila ang pagsisikap natin upang sila ay mabigyan ng mga tamang panuntunan sa buhay, at pipilting mapag-aran sila hanggang sa kolehiyo through thick and thin, with blood, sweat and tears, 'ika nga. But once out of college or technical/vocational school (sometimes even when still in school), many of our adult children set out for employment because of the comfort, confidence and freedom that a job, ergo paycheck, can give them. Sometimes working children decide to leave home and go solo, believing they could get by with little or no help from their parents. While the ones who prefer to stay home with their parents continue to benefit from the latter's loving care and protection. As parents we do not charge them for anything but we expect them – no, hope for them – to chip in for the utilities, groceries, and other expenses that they also consume anyway. Marami sa atin ang hindi nag-oobliga sa ating mga anak na tumulong sa mga gastusin sa bahay. Naniniwala tayo na naituro natin sa kanila, hindi lamang sa salita kundi mas higit sa gawa, ang pagpapahalaga sa mga magulang at ang kahulugan ng "utang na loob" kung kaya't umaasa na lamang tayo na magkukusa sila. Minsan nangyayari, minsan naman ay hindi. Gayunpaman, hindi nakakabawas ito sa ating pagmamahal sa kanila. Hangga't nakikita nating nagsusumikap naman sila na maitaguyod ang kanilang sarili at mapaganda ang kanilang pinasok na karera.

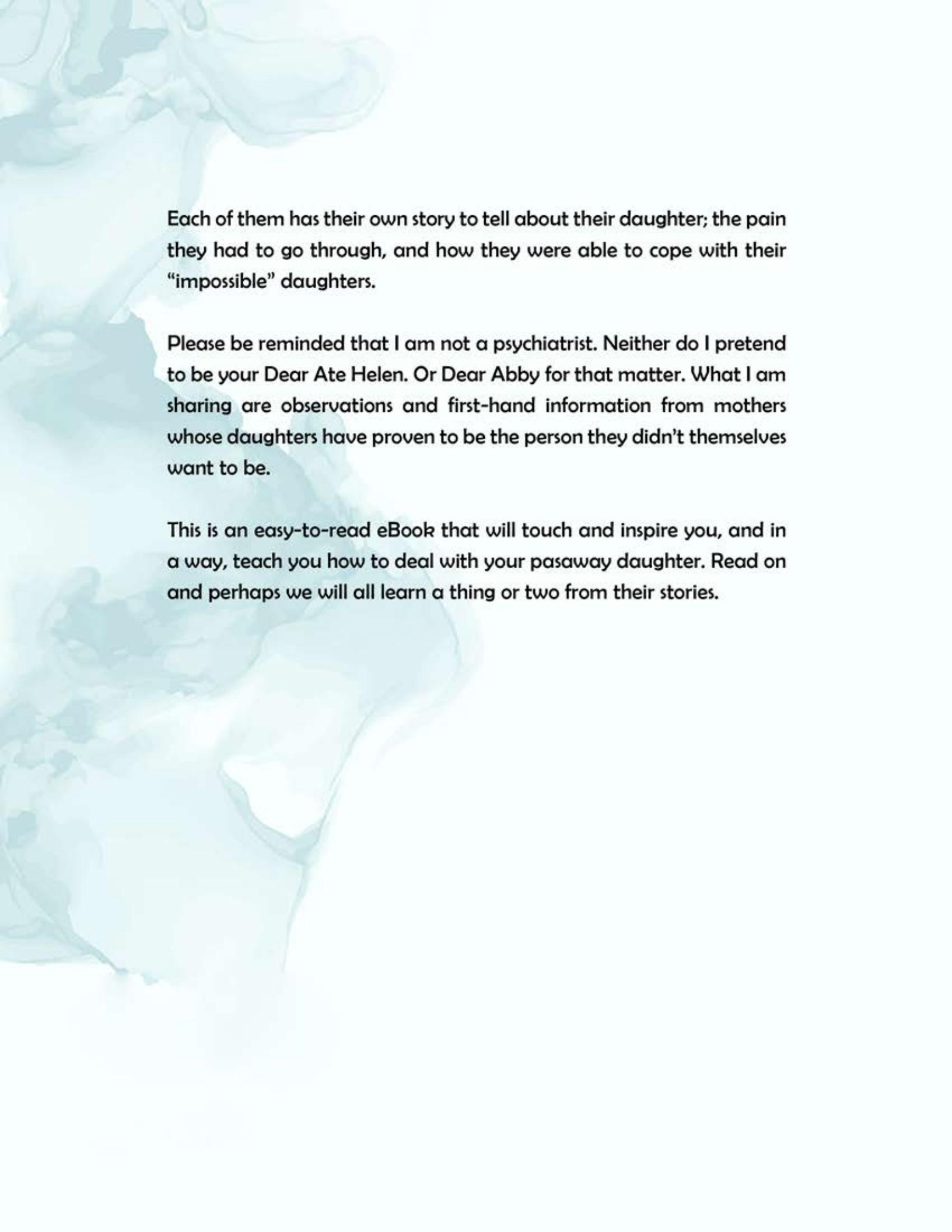

Many times, however, a job also becomes a source of entitlement that blurs the hierarchy between parents and children not only in terms of economics but in the social aspect as well. This gap widens even more when the parents become totally financially dependent on their children. When this happens the respect that children had for their parents sort of slowly diminishes, or worse, sometimes totally disappears, overtaken by the fact that their roles are now somehow reversed, financially.

Disrespect is something that no parent would want done to them. But in the real world, this happens a lot more often than we care to realize.

I am not a mother, but I am and have been around many – in my workplace, my neighborhood, and yes, my long-time friends who got married ahead of me, some of whom are now mothers with daughters that are simply too much to handle. And from whom I got the inspiration to write about this topic.

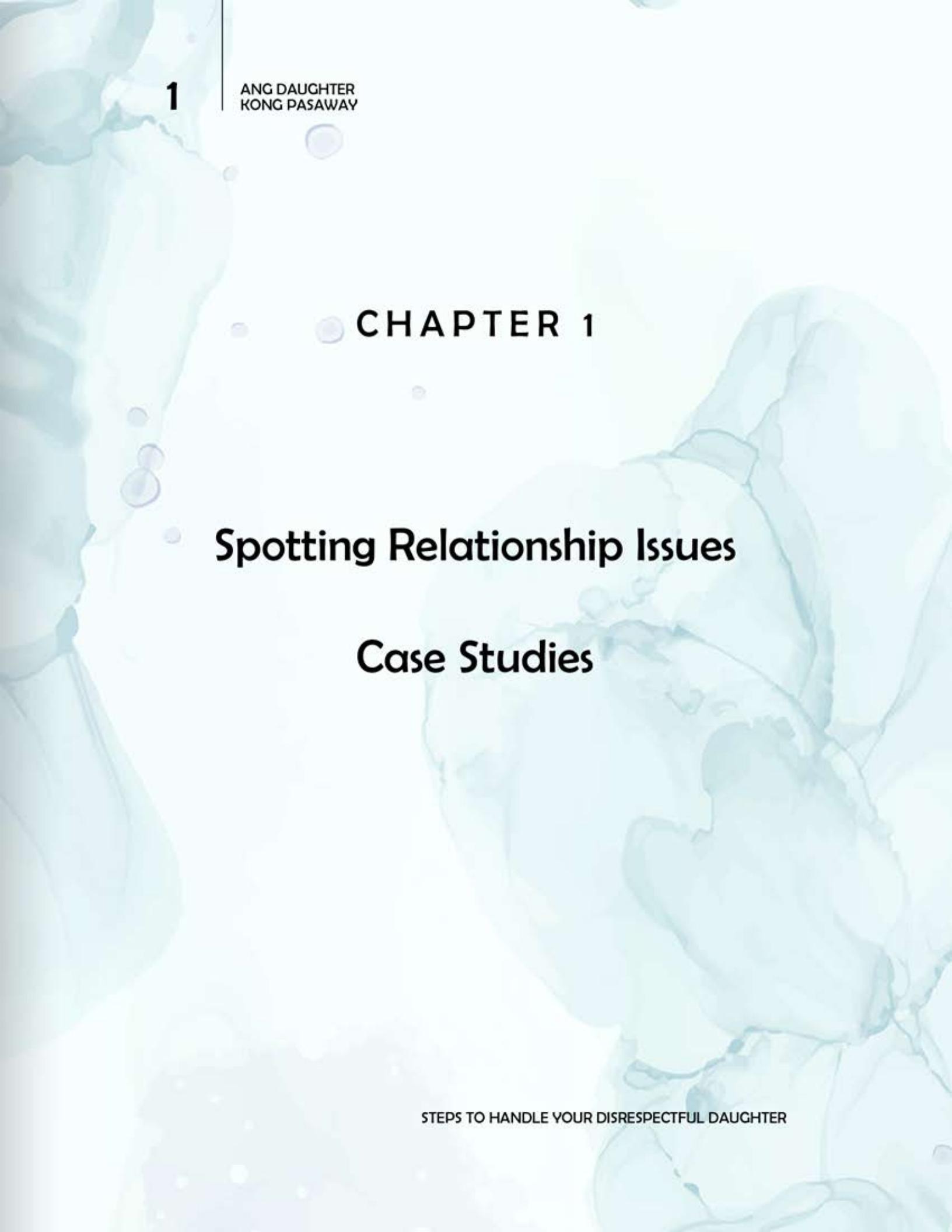
This eBook contains true stories, gathered from very informal chats I had with friends. These friends – a former classmate, a present co-worker, a churchmate, a relative and a neighbor – are mothers who have bared their souls to me, and feeling their pain, I cried with some of them. After our talk, most of them told me it was like some heavy burden had been lifted off their chest. And that is what inspired me to write this book.

Each of them has their own story to tell about their daughter; the pain they had to go through, and how they were able to cope with their “impossible” daughters.

Please be reminded that I am not a psychiatrist. Neither do I pretend to be your Dear Ate Helen. Or Dear Abby for that matter. What I am sharing are observations and first-hand information from mothers whose daughters have proven to be the person they didn't themselves want to be.

This is an easy-to-read eBook that will touch and inspire you, and in a way, teach you how to deal with your pasaway daughter. Read on and perhaps we will all learn a thing or two from their stories.

CHAPTER 1

Spotting Relationship Issues

Case Studies

The Rude Daughter

"It breaks my heart that I get this kind of treatment from my only daughter who I have loved and cared for, sent to good schools all by myself, and who I served like a master – all out of love."

Case No. 1 - Ellen D., a long-time friend of mine

"I am the family's breadwinner and even then I also have experienced rudeness from my grown-up daughter Lorna, na maliit pa lamang ay nakita ko nang matapang at matigas ang kalooban, pero sobrang bait sa mga kaibigan. And for some reason she believed that I favor her brother Nelson over her, at ito ang dahilan kung bakit parang nagrerebelde siya sa akin. Gayong ingat na ingat nga ako na maging pantay sa pagtrato ko sa kanilang dalawa. I give them the same amount of affection, time and financial support, as much as I can. But still, hindi sila nagkakasundo. Hindi nakakalipas ang isang araw na hindi sila magsasagutan o mag-aaway. Sakit sa ulo, at minsan nagdudulot ng kaba sa akin dahil may mga pagkakataong parang magkakasakitan na silang dalawa. Actually, nangyari na yun once, na magkasakitan sila. Feeling ko noon failure ako as a mother.

Parehong assertive ang mga anak ko. Nung maliliit pa sila, sinasabihan ko sila to stand up for their rights. Pag alam nilang nasa tama sila, panindigan nila kung ano man ang sinabi o ginawa nila. Assertive, hindi aggressive. Pero mas nangingibabaw kay Lorna yung "aggressive" lalo na when it concerns her friends.

Habang lumalaki si Lorna ay unti-unti namang lumalayo ang loob niya sa akin. Halos wala na kaming bonding time together. Pakiramdam ko, sinasadya niyang gawin ang mga ayaw ko bilang ganti sa aking "hindi pantay na pagtingin sa kanilang magkapatid."

Madalas ko siyang yayain na mag-grocery, o mag-parlor, o samahan ako sa kung saan mang kailangan kong puntahan. Pero ayaw niyang sumama, unless may kailangan siyang ipabili na dapat niyang makita nang personal o gusto niyang siya ang pipili. Sa mga ganoong pagkakataon lamang niya ako yayain. Sa totoo lang, naiinggit ako kapag nakakakita ako ng mga mag-iná na parang magkabarkada lang, laging masaya at walang mga sekreto at sorpresa. Iyon yung madalas kong isama sa pagdarausal ko, ang maging close kaming mag-iná. Siguro kulang pa rin ang mga panalangin ko. O ang effort ko na magkalapit kami...

Madalas kaming magbanggaan ni Lorna, at sa mga ganoong pagkakataon, lagi akong talo in the sense that sinasagot-sagot niya ako at naiiyak na lamang ako sa sakit na nararamdamán ko kapag ginagawa niya iyon.

Sa isang banda, si Nelson ay hindi sumasagot nang pabalang sa amin; at namimili ng kaibigan – yung may maituturong maganda sa kanya. Makikita mo ang pagkakaiba sa personalidad ng mga kaibigan nilang dalawa na pumupunta sa bahay. Magalang ang mga kaibigan ni Nelson; something I can't say about Lorna's friends.

Sometimes it makes me wonder how two siblings can have clashing personalities when their parents brought them up in the same household with the same set of rules and everything.

Si Lorna... wala akong ibang maisip kundi 'yung kapitbahay naming mahadera, na lagi niyang pinupuntahan pag weekends at mga araw na walang pasok sa eskwela, ang nagtanim sa isip niya na may favoritism sa bahay at siya ang biktima. Sila din yung mga kapitbahay namin na simula nang magkaroon ng trabaho si Lorna ay parang obligasyon niya na mag-treat sa kanila sa Jollibee tuwing payday.

Yung pagiging indiscreet ni Lorna ay sa kanila rin niya nakuha. Madalas ko siyang sitahin sa pagiging maingay. Pagdating niya galing sa labas, nasa gate pa lang (na ang layo sa aming pintuan ay dalawang dipa lamang) ay nagsasalita na siya, na kadalasan ay tungkol sa mga di magandang pangyayari ng araw na iyon. Hindi ko gusto na ultimo malilit na bagay ay malalaman pa ng kapitbahay ko. Kung ano ang hina ng boses ko kapag nagkakaroon kami ng pagtatalo ay siya namang laking boses niya. Hindi siya nahihiya kung maririnig ng mga kapitbahay ang aming pag-aaway. Pakiramdam ko, mas inilalakas pa nga niya talaga para marinig ng mga tsismosa, at sa ganoong paraan ay mapahiya ako.

Maaari kong sabihin na halos kalahati ng personalidad ng anak ko ay hinubog ng mga kabarkada niyang ito dahil sa maling paniniwala, at hindi magandang kaisipan iyon para sa akin. Dahil alam ko deep within na pantay ang pagtingin ko sa kanilang magkapatid.

There are many instances of her rudeness that cut me into little pieces every time I think about them, especially when she graduated from college and began working in a government corporation.

One time she invited her college friends over for her birthday, and she and her brother argued about the use of our backyard space where Nelson built his workshop. I explained to her why he was limiting a portion of the space they can use. Right there and then, without first trying to understand what I was telling her, she yelled at me for "siding" with her brother. It didn't matter to her that all her friends were there, all ears and eyes on the real life drama unfolding right before them. I was shocked and embarrassed at the same time that all I could do was leave them and cry my eyes out in my room. Maybe I was a weak and ineffective parent; but unfortunately babies do not come with a manual that could teach parents how to mold them into "perfect human beings."

It breaks my heart that I get this kind of treatment from my only daughter who I have loved and cared for, sent to good schools all by myself, and who I served like a master – all out of love.

Lorna has always kept things from me, like I was not supposed to know what's going on in her life. When she was 27 I found out from my sister that she was having a relationship with Elmer, the younger brother of my niece Susan's husband; Elmer was living in with another woman at the time. Sabi ko sa anak ko, humanap naman siya ng

lalaking siya lang ang mamahalin at wala siyang kaagaw sa atensyon; someone who would give her respect, love and affection, and make her proud as a woman.

At anong sagot niya sa akin? "Eh bakit ikaw?" with matching irap at taas ng kilay.

Ang tindi, di ba? Parang sinabi niya na sobrang tanga ko dahil pinili ko ang tatay niya which, looking back, had some truth in it. Still, it was uncalled for; an attack against us her parents, triggered by my questioning her about her choices. All because I wanted her to experience what it was to be treated like a princess, something that I, sadly, did not.

But the worst was yet to come.

Early 2014 nang mapansin kong hindi siya masyadong lumalabas ng bahay; lagi lamang siya sa kuwarto niya. Isa lang ang pumasok sa isip ko noon.

At nagbalik-alaala ako sa mga nakaraang linggo at buwan. Ako ang namimili ng mga gamit sa bahay at pati na ang mga personal niyang pangangailangan. Oo nga, naisip ko, matagal na siyang hindi nagpapabili ng Whisper with wings. Naikwento ko iyon sa ama niya, pero as usual, wala naman akong napala dahil tulad ng iba pang mga problema sa pamilya at sa bahay ay ipinagkikibit-balikat lamang niya ang sinabi ko at umaasang magagawan ko ng paraan.

Hanggang isang araw ay pumunta sa bahay si Susan at parang nahihiyang natatakot na sinabi niya sa akin na buntis nga raw ang aking anak.

"Matagal ko nang alam," ang sagot ko sa kanya. "Nanay ako, nararamdaman ko ang mga ganyang pangyayari, hinihintay ko lang na magsabi siya sa amin ng ama niya."

Lumabas ng kwarto si Lorna at tumabi kay Susan, na sa pagkakataong iyon, sa tingin niya, ay siya lamang nag-iisa niyang kakampi.

Sobrang sama ng loob ko ng mga sandaling iyon pero pinilit ko pa ring maging kalmado. Katulad din nung sitwasyon ko more than 10 years earlier, nang malaman ko na si Nelson ay ilang linggo na palang hindi pumapasok sa University gayong araw-araw ay umaalis at binibigyan ko ng P300 na baon. But that's another story.

Wala akong nasabi kay Lorna kundi, "So anong plano ninyo?"

Namanhikan si Elmer, kasama ang kanyang biyudang ina at tiyahin, pero ang sabi ni Lorna, ayaw pa raw niyang magpakasal. Natapos ang pamanhikan pero hindi ang usapan dahil walang tiyak na napagkasunduan.

Dumaan ang mga araw at linggo na walang pagkilos na naganap kina Elmer at Lorna para kumuha ng lisensya, mag-seminar at gawin ang mga rekitis sa pagpapakasal. Hindi ko sila ipinagtulakan. Naisip ko, napilitan lang sigurong mamanhikan; at desisyong naman nila iyon. Ang pinakamahalaga, ni hindi pumasok sa isip ni Lorna na maging option ang abortion. At kung dahil lamang doon, malaki ang aking ipinagpasalamat sa Panginoon.

May isang pagkakataon na nagkaroon si Lorna ng bleeding. Ako ang nagdala sa kanya sa doktor. September nang manganak si Lorna. Caesarian Section. And as usual, ako na naman ang taya. Ako ang gumastos sa lahat ng pangangailangan niya at ng bata sa ospital. Si Elmer, hindi ko nakita kahit anino, hanggang makauwi sa bahay ang aking mag-iná. Sa takbo ng mga pangyayari, isa lang talaga ang patutunguhan - isunod ang apelyido ni Jason sa amin.

Magkatuwang kaming mag-asawa na nag-aalaga sa aming apong si Jason sa mga araw na nasa trabaho si Lorna. Mag-iisang taon na si Jason nang may napansin kaming kakaiba sa mga kilos niya. Hindi siya gaanong nagsasallita. Kapag binigyan siya ng toy truck, tatanggalin niya ang gulong at paiikutin nang paiikutin. Pero mayroon siyang sense of rhythm. Ang mga naririnig niyang tugtug o kanta, sinasabayan niya by humming and swaying.

Nabahala kami ni Nelson at sinabihan namin si Lorna tungkol sa aming obserbasyon.

"Lorna, ipa-check mo kaya si Jason. Okay lang kung speech delay lang yan. Paano kung cognitive?" Ilang ulit namin siyang pinaalalahanan, and as usual, it was as if she didn't hear a thing.

Kahit hindi kumibo si Lorna, alam kong napansin na rin niya iyon pero sinasabi niya lagi sa amin (at malamang sa sarili din niya) na, "Wala 'yun, ganyan talaga ang bata..." At ni minsan ay hindi niya tinangkang patingnan ang bata sa developmental pediatrician.

Mahilig akong mag-surf sa internet. Ni-research ko ang mga observations ko about Jason. May sinagutan akong M-Chart at doon ko nakita yung mga red flags. Again, I tried urging Lorna to have her son screened for any disorder. Syempre, nasinghalan na naman ako. And as always, all I could do was let it slide. But it was a black cloud hanging over my head, and I knew I just had to do something.

Two years and eight months na si Jason nang magkalakas ako ng loob na itakas at ipa-screen siya. Kasama ang lolo niya, dinala namin si Jason sa Medical City for screening. At dun nga nalaman namin na differently abled si Jason; nasa Autism spectrum siya.

Saktong kadarating lang namin sa bahay nang hapon na yun nang dumating si Lorna kaya nakita niya na maayos ang bihis ni Jason.

"Uy, saan kayo galing? Bakit nakaporma 'yang batang 'yan ha?"
Sabay kiss kay Jason.

Wala akong choice kundi sabihin sa kanya kung saan kami galing at anong ginawa namin doon. At tulad ng inaasahan ko, nagalit sya. Bakit ko daw sinasaklawan yung responsibilidad niya?

Kung pababayaan ko lang sa ganoong attitude si Lorna, magiging kawawa naman si Jason. At dahil sa kagustuhan kong mapaaayos ang bata, ako na rin ang naghanap ng SPED school para sa kanya. Kami na ring mag-asawa ang nag-aasikaso sa aming apo nang magsimula na siyang pumasok sa school para sa kanyang therapy.

Makailang ulit nang nabanggit sa akin ni Lorna na gusto raw magpakatatay ng tatay ni Jason. Hindi ako kumikibo. Natatakot akong kapag mangyari yun ay kung anong problema pa ang idulot ng posibleng pagkakalapit nilang muli ni Elmer.

Hanggang nitong nakaraang taon, bago mag-Pasko ay nagkaroon ng matinding alitan sina Lorna at ang tatay nya. Hurting words flew all over the place, most of which he inflicted upon himself, as such words never came from us but from his own imagination. He had very little self worth, and he put his thoughts into our minds, his words into our mouths.

Noon din ay tinawagan ni Lorna si Elmer, at napagkasunduan nila na si Elmer na ang maghahatid-sundo kay Jason sa SPED school.

Actually, dalawang pagkakataon nang nagkaroon ng matinding alitan sa bahay na naganap noong 2015 at 2017, at muli, sa pangatlong pagkakataon, umuwi ng probinsya ang aking asawa upang doon “magpalamig.” At tulad din ng dati, ako ang gumagawa ng mga gawaing naiwan niya.

Pumayag ako na si Elmer ang mag-asikaso sa therapy sessions ni Jason. Pagod na rin ako, at may pagbabaka-sakaling may mabago sa takbo ng buhay ng anak at apo ko. Twice a week si Elmer ang naghatid-sundo sa eskwela ni Jason. Natuwa ako at kahit paano ay nabawasan ang aking mga gawain, dahil walang linaw kung kailan babalik ang lolo ni Jason (o kung babalik pa nga ba). Pero wala rin pala akong maaasahang tibay. Dahil after two months, marami nang dahilan si Elmer para hindi makapaghatiid-sundo sa anak niya.

At nagpatuloy ang aking kalbaryo... hanggang sa di-inaaasahang pangyayari ay nakita ko ang sinag ng araw sa likod ng mga ulap.

RESOLUTION

A good part of the solution to my daughter problem came from China, or at least that's what most of us believe.

Hindi ko makontrol ang aking blood sugar, kahit nag-iinsulin na ako. Needless to say, I felt like I was getting weaker by the day. Isa na rin sa mga dahilan sa hirap at pagod ang pag-aalaga at pagbabantay ko kay Jason sa eskwelahan. As you may have surmised at this point,

I had been the family's breadwinner for decades until I opted for semi-retirement and started to work from home. Hindi ako masyadong matiyaga sa mga gawaing bahay. Idagdag pa na diabetic nga ako.

And then the Coronavirus took over our lives.

Lorna, despite her sharp tongue and "astig" attitude, has always been generous. When she was younger there were times when I would bring home some chocolate bars, burgers or pasta and she would bring her share to her cousin friend who was a little hard up at the time. Eventually she and that cousin friend parted ways, and not in the nicest way.

That experience didn't stop her from being a giver, though. With the pandemic affecting the whole world, community quarantine was the best solution to keep the virus from spreading. This meant no income for me, being just a consultant with technically no employer, and with the office having to temporarily close because of the pandemic. Fortunately for Nelson, he has saved some money from the sale of his artworks last year to tide him over during the lockdown, while still creating art for his next exhibit which as of the moment is still uncertain.

So since the lockdown it was Lorna who has been doing the groceries as she was getting paid working from home, while Nelson takes care of the internet bills and other household necessities. I, on the other

have my SSS pension, which isn't much (as some of my former employers cheated me out my SSS contributions), but in addition to my diabetes medications which run into thousands of pesos a month, I still take care of our daily meals, and the bills for gas and other utilities, namely Meralco and Manila Water. It's a good thing that I have a sister abroad who regularly sends me maintenance med allowance; otherwise I wouldn't be able to manage my debilitating disease.

My two kids very seldom fought since the lockdown. In fact they are closer to each other now than I am to either of them, or so I feel. Still and all I am happy that now they look after each other.

Hindi natin nakaugalian ang heart-to-heart na pakikipag-usap sa ating mga anak. Madalas, sasawayin lang natin ang mga di-tamang gawain nila. At pinakaiwasan natin ang mapalo natin sila. In most Filipino households, lalo na noong mga bata pa kami, the parents' word is law. A no is a no and there's no way they are letting you have your say or defend yourself. At least, that's how we were brought up by our own parents. Old school, yes, but made a lot of sense when it comes to discipline and respect.

Dahil siguro wala na kaming choice kundi laging mag-usap, napapadalas ang mga maiigsing kwentuhan namin. Nung minsang lumapit si Lorna sa akin para magtanong tungkol sa kaibigan niyang nanlalamig sa pakikitungo sa kanya, nagawa kong isingit ang magaspang niyang ugali na minsan ay talaga namang nakakasakit

ng damdamin. Ginawa kong example yung paminsan-minsan niyang pambabastos sa akin, tulad ng hindi niya pagsagot pag kinakausap ko siya na para bang wala siyang narinig kahit magkakaharap lamang kami. Yung minsan na excited akong magkwento pero dahil hindi tungkol sa kanya 'yung kwento ko ay patuloy lang siyang nagse-celfon at hindi ako pinapakinggan at walang reaksyon, at ni hindi siya tumitingin sa akin kaya hindi niya nakikita ang pagbabago sa facial expression ko, habang siya naman ay nanggigil sa mga kalaban niya sa Mobile Legends. I did not expect her to cry and apologize. Matigas ang loob niya, tulad ng nasabi ko na. But I made sure that she got my message and that I cannot anymore tolerate such behavior from her. She started changing little by little since that talk we had, and I am keeping my hopes high that one fine day all the rudeness she had will just all melt away.

I kept praying, as I have always done, for her to find it in herself to love me and respect me and be at least a little grateful for what I have and am still doing for her and her son.

And little by little my prayer was answered, and then one fine day it finally came. And for all that we suffered as a nation and as a family in this pandemic situation that we are in, the redeeming value for me is that our relationship as a family – meaning my children and I – changed for the better. There is an effort from each of us to try our best to let small things slide and be more tolerant of one another.

Because at the end of the day, it's the family that matters most. But if this family is going to be whole again is still a big question mark. At hindi masyadong positive ang pakiramdam. And I wonder why I don't seem to be sad or bothered about it.

Still and all, malaki ang improvement sa relasyon naming mag-iina. And for now, that is enough for me.

The Belligerent Daughter

*“Maybe I am too soft,
or too afraid of the possible consequences,
for I could not chastise her and I just pray
and leave everything to God.”*

Case No. 2 – Cristina C

I am a government employee and a mother of two, a daughter and a son, who are now both done with college and working in a nearby town. I am a member of a religious organization of lay women so I am always in church serving the Lord.

I am sharing my experience with my daughter who, at one point in her life, became a pasaway daughter. My kids were then studying in a private Catholic school. At 11 years of age, my daughter Liza began smoking (neither I nor my husband Danny smokes) and was always in the company of her classmates who I believed to have a bad influence on her. Maybe I am too soft, or too afraid of the possible consequences, for I could not chastise her and I just pray and leave everything to God. Until one day I finally mustered enough courage to confront her, and told her, “Kung hindi ka titigil manigarilyo at sasama ka pa rin sa mga barkada mo, patitigilin kita ng pag-aaral!”

“Eh di sige! Gusto mo lumayas pa ako eh!”

And with that she hurried to her room and filled her backpack with clothes and other stuff then ran out the door without saying a word. Her brother Leo tried to stop her but to no avail. I thought maybe she was planning this all along – angering me enough to justify her wanting to leave home. Wala kaming nagawa ni Leo kundi

magtinginan at nang yumuko na ako dahil ayaw kong makita niya ang pagluha ko, naramdaman ko ang dahan-dahan niyang pagbalik sa kanyang kuwarto.

Sobrang hirap pala nung ganun na hindi nawawalay sa iyo ang anak mo and so suddenly aalis nang hindi mo alam kung saan nagpunta at sino ang kasama. Nagkataon pa na noong mga panahon na iyon ay may nabalitang may dalagitang ginahasa at pinatay sa isang subdivision na di kalayuan sa amin. Friday night noon at siguro alam na ninyo kung anu-anong pangitain ang naglaro sa isipan ko at tumakot sa akin.

Paggising ko pa lang the next day ay niyaya ko na agad si Danny na hanapin namin si Liza. Ayaw niya, hintayin na lang daw namin dahil hindi naman makakatagal 'yun at uuwi rin agad. Wala akong nagawa kundi ang magkibit-balikat. Bakit ba ganyan ang mga lalaki, parang hindi nag-aalala sa mga anak... Pero ako, hindi mapakali habang tahimik na gumagawa ng mga gawaing bahay.

Hindi pa uso ang cellphone noon pero may concern ang mga tao sa isa't-isa; ang mga "kakaibang pangyayari" tulad ng paglalayas ng isang anak ay nakakaapekto sa mga taong nakakakilala sa mga magulang. Umaga pa lamang ay nakabalita na rin kami at napag-alaman kong nasa mabuting kamay naman si Liza. She came back two days later. No apologies, no explanation... as if nothing happened.

Hindi ko na siya kinulit tungkol doon. Pero in my own way naipakita ko sa kanya na hindi ako natutuwa sa nangyari. Dumalang at umikli ang aming mga kwentuhan. But I got to thinking what could have pushed her to do that. Naisip ko rin na hindi maganda para sa isang tulad kong taong-simbahan na magkakaroon ng bisyo ang anak, lalo na at babae pa naman. At nagrerebelde pa!

RESOLUTION

Hindi ko na uli nakitang naninigarilyo si Liza. Tuwing darating siya sa hapon galing sa eskwelahan ay inaamoy ko ang uniform niya (nang di niya nakikita) kung amoy sigarilyo.

Nagdasal ako at humingi ng guidance kay Lord. Isang araw, nag-usap kami ni Danny kung paano ang aming gagawin kay Liza. Mag-uusap-usap kaming tatlo.

Itinapat namin na may out-of-town seminar noon si Leo.

Ibinuhos ko na ang lahat ng sama ng loob at pangamba kay Liza. Sama ng loob dahil ginagawa ko naman ang lahat ng makakaya ko para maalagaan sila nang husto pero bakit sumusuway pa rin siya. Pangamba na kung hindi ko siya mapipigil ay maligaw siya ng landas, at maaring ikamatay ko iyon.

Humagulgol si Liza, and for the first time in her life, yumakap siya sa akin, isang bagay na hindi namin nakasanayan sa aming pamilya.

Niyakap ko na rin siya at sabay kaming humagulgol. Humingi siya ng tawad at nangakong hindi na niya gagawin ulit ang magbisyo at lalayuan na niya ang kanyang barkada.

Simula noon ay naging maayos na ang aming samahan. Hanggang sa pareho na silang nakatapos na ng pag-aaral ni Leo at magkaroon ng maayos na trabaho.

Sa isang buwan ay ikakasal na si Liza kay Mark, kasamahan niya sa trabaho. Galing sa maayos na pamilya at nakalinya nang ma-promote sa kanilang kompanya bilang head ng Marketing Department.

Napapaisip ako minsan, ano kaya ang naging buhay ni Liza kung hindi siya naagapan sa kanyang bisyo at nailayo sa masamang barkada. Mabuti na lamang at naisipan naming kausapin siya.

Ang moral ng story: TALK. Walang problemang hindi mareresolba kung mag-uusap nang maayos. Alamin ang damdamin ng bawa't isa. Magtalo kung hindi maiiwasan pero huwag aalisin ang respeto sa isa't-isa. Ito lamang ang paraan upang hindi mapariwara ang ating pamilya at masira ang ating tahanan. Higit sa lahat, ilagay ang Panginoon sa sentro ng ating buhay-pamilya.

The Smart Aleck

(FEELING ALAM NA LAHAT)

*"But at that very moment feeling ko ang tanga-tanga ko.
I then felt what it was like to be her subordinate at the office.
Nakakapanliit!"*

Case No. 3 – Florie T

I am a fulltime wife and mother, being lucky enough to have Rod, a hardworking husband who is also good provider. I have three children, my 24-year old daughter Penny and two sons Nanding, 19, and Chito, 15. My daughter Penny graduated with honors in elementary and high school; she was a Dean's Lister in the university where she earned her degree in Pharmacy. After graduation, she started working in the Research and Development department of a well-known drug manufacturing company. Everything was alright at first but after a few months I noticed some changes in her behavior. Parang naging mayabang na siya. When I would call her attention about some things, like parang hindi maganda the way she talked to her officemate on the phone, she would tell me, "Bobo kasi yun, kelangan ko pa ulit-ulitin kung ano dapat niyang gawin!"

Nagulat ako sa sagot niya, kasi hindi ko naman naririnig sa kanya ang salitang "bobo" dahil hindi naman namin ginagamit ang salitang iyong sa bahay namin. Later, however, I would be hearing that same tone when she talked to her brothers and then eventually, me. Hindi naman ako techie kaya pag mayroon akong hindi maintindihan sa mga instruction, halimbawa sa setting sa cell phone, nagtatanong ako sa kanya. Itinuturo naman niya pero may kasamang sarcasm na, "Ma, ano ba, ang simple lang n'yan, di mo pa maintindihan?!" College graduate naman ako and I was a researcher in a small

publishing house before I got married. But at that very moment feeling ko ang tanga-tanga ko. I then felt what it was like to be her subordinate at the office. Nakakapanliit.

Just so I wouldn't feel that way again, I tried not to ask her about anything anymore, and would ask my sons instead. Kung wala rin lang akong dapat itanong sa kanya ay hindi ko siya gaanong kinakausap. At doon nagsimulang lalong lumayo ang loob niya sa akin.

Nakakalungkot na we're the only two women in the family and yet we don't see eye to eye.

Hanggang sa dumating ang araw na kinailangan niyang lumapit sa akin. Noon niya isinuko ang kanyang pride. Hinintay muna niyang kaming dalawa lamang ang nasa bahay at mahinahon niya akong tinanong kung ano daw ba ang dapat niyang gawin... nabuntis siya ng kanyang boyfriend, si Rodel na kasama niya sa opisina. Wala akong kaalam-alam na may nobyo na pala siya. Sabi ko, eh di magpakasal sila, tutal nasa edad na siya. Tuluyan na siyang humagulgol pagkasabi ko noon. It turned out, isang buwan na palang nagtatago ang kanyang boyfriend dahil hindi pa raw handang mag-asawa at ayaw panagutan ang batang tatlong buwan na niyang ipinagbubuntis. Ang akala ko noong una, nakikuso lang si Penny sa mga officemates niya kaya't hindi na niya laging isinusuot ang mga fitting niya na mga damit. Hindi ko talaga

nahalata. O sadyang hindi ko kasi siya masyadong pinapansin kaya't ni hindi ko naisip na maaaring ganoon ang kanyang sitwasyon.

Ni hindi nga sumagi sa isip ko na may nobyo siya dahil nga sa sobrang taray at feeling matalino niya at pakiwari ko ay takot ang mga lalaki sa kanya. Kung naging lalaki nga ako, hindi ko siya gugustuhin dahil sa ugali niya. But as I said, she's of age. Na-in love eh, anong magagawa natin... Totoo nga ang madalas nilang sabihin. Ang babaeng matalino sa eskwela ay bobo pagdating sa pag-ibig.

Nagtaka rin sina Nanding at Chito sa kakaihang ikinikilos ng kanilang Ate. At dahil malalaki na sila at marunong nang umunawa, ako na ang nagsabi sa kanila ng tungkol sa kalagayan ng kanilang kapatid.

"Sayang naman ang career ni Ate," panghihinayang ni Nanding.

"Magkaka-pamangkin na ako! Yes!" Nakangising sabi ni Chito na noon pa man ay nakita ko nang mahilig sa bata.

Nasa akin na ngayon ang burden para sabihin sa kanyang Papa ang tungkol sa kanyang problema. Wala akong masabi sa asawa ko pagdating sa pagtaguyod sa pamilya. Lahat gagawin niya para maibigay ang aming mga pangangailangan. Maliban na lang sa pangangailangan emosyonal. Hindi ko naman sasabihin na napaka-cold ni Rod, pero hindi siya gaanong nakiki-bonding sa

pamilya. Madalas siya nasa trabaho, minsan kahit Linggo at holiday. Once a year lang kami nagkakasama-sama as a family, kapag Holy Week, sa isang resort outside of Manila.

RESOLUTION

Ilang oras ko ring inihanda ang sarili ko sa pakikipag-usap kay Rod. Ayokong masabi niyang naging pabaya ako sa aming anak. Kaya't laking tuwa ng kalooban ko nang tanggapin niya ito nang mahinahon.

"Alam ko namang hindi malayong mangyari ang ganoon kay Penny dahil sa ugali niya. Malamang ang sinasabi mong nobyo niya ay minsan na niyang pinahiya at nakaisip na paibigin siya para lang makaganti."

Hindi ko naisip yun. Pero kung sakaling ganoon nga ang mangyari, anak ko pa rin si Penny at hindi ko kayang pabayaan siya sa kanyang kalagayan.

Umusad ang mga buwan at isinilang ni Penny ang isang napakagandang sanggol na babae. Kamukha niya ang bata, maliban sa pinong ilong, na sa tingin ko ay minana sa kanyang ama. Sa loob ng panahong iyon, ako ang "alalay" ni Penny. At sa bawa't araw na nagdaan, hindi man nya sabihin, ay dama ko ang kahihiyang inabot ni Penny sa mangyari sa kanya. Naisipan din

niyang mag-resign sa trabaho pero naisip niya, saan siya kukuha ng pang-suporta sa anak kung wala siyang trabaho?

Nagkaroon din ng pagkakataon na naisipan niyang ipalaglag ang bata, pero nakapag-isip-isip siya at hindi itinuloy. Inamin niya sa akin na sobrang nahihiya na siya sa aming lahat dahil sa malasakit na ibinibigay naman sa kanya dahil sa kanyang kalagayan. Ang kitilin ang buhay ng bata sa kanyang sinapupunan ay kasalanang walang kapatawaran. At iyon ang naging dahilan kung bakit unti-unti siyang nagbago. "Humbling experience" ang tawag niya sa nangyari sa kanya.

Sa ngayon ay malaki na si Zara, at nakatutuwa na siya. Magaling kumanta at sumayaw. Sa susunod na pasukan ay ie-enrol na namin siya sa nursery sa tapat ng bahay namin.

Kasabay ng paglaki ni Zara ay ang pagbabago ng ugali ni Penny. Hindi na siya kasing-taray noong dalaga pa siya. At kung gaano siya "kayabang" noon ay siya namang mapagpakumbaba niya ngayon. Minsan, nabanggit ni Penny na muling nagpaparamdam si Rodel sa kanya. At inamin nito sa kanya na ang gusto lang talaga niya noon ay makapaghiganti lamang.

"Kitam? Tama ang sabi ni Papa mo!" ang wala sa isip na nabanggit ko. Na hindi naman pinansin ni Penny.

Nakita raw kasi ni Rodel sa Facebook ni Penny ang kanyang anak, at lumukso ang dugo niya. Noon din ay ipinasya niyang kausapin si Penny sa pag-asang madugtungan ang kanilang naunsyaming pagmamahalan at siya'y makatuwang ni Penny sa pagpapalaki kay Zara.

Makalipas ang tatlong buwan, namanhikan sa amin si Rodel kasama ang kanyang mga magulang.

Simpleng kasalan lamang ang nangyari, pero laking pasasalamat ko na dahil sa nangyari sa kanya ay nabago ang pagkatao ni Penny. At ngayon ay nakikita ko nang magiging maayos ang kanyang pamilya; masaya at puno ng pagmamahalan.

Basta huwag lang mababalik ang dating masamang ugali niya...

The Uncaring One

(DEDMA SA FEELINGS MO)

*"Alam mo yung feeling na nandyan ka,
gumagawa ng mga gawaing bahay pero parang wala siyang nakikita.
Dadaan-daanan ka lang."*

Case No. 4 – Ruby F.

I am not the best mother in the world. Kahit hindi ko natutukan ang paglaki ng mga anak ko dahil bilang breadwinner ng pamilya (pumapasok ako noon sa munisipyo sa bayan namin bilang sekretarya), naisip kong mas may impact ang example by deed kesa puro salita, at iyon ang pinilit kong ipamulat sa mga anak ko.

Ang mga anak kong lalaki ay sanay sa mga gawaing bahay. Si Rene ay maaasahan sa pumutok na fuse, nasirang electric fan, at kung anu-ano pang butingtingin – mga skills na natutunan niya sa kanyang ama.

Si Ramon naman ay marunong magluto ng mga simpleng meryenda at ulam - mana sa akin.

Pero ang panganay at nag-iisa kong anak na babae na si Mayet, mas gustong nasa labas at makipagtsikahan sa mga kapitbahay sa halip na magtigil sa aming sariling bahay at tumulong sa mga gawain. Hindi sa minamaliit ko ang mga kapitbahay namin, pero hindi sila yung tipong may maituturo sa iyo na makakatulong sa iyong buhay. Sa madaling sabi, unti-unti niyang nakuha ang mga di-magandang ugali ng mga barkada niya. Habang lumalaki siya ay napapansin kong lumalayo ang loob niya sa akin, at napapalapit naman ng husto sa mga barkada niya. Madalas ko siyang niyaya na

samahan ako sa grocery, sa parlor, maglakad/mag-jogging sa umaga pero "Ayoko" ang laging sagot niya sa akin. Pero pagdating sa barkada niya, walang "hindi" sa kanya. All out 'ika nga ang pakikisama.

Ang asawa kong si Rafael, all-around 'yan. Basta't may itatayong bahay o gusali ang kumpare niyang arkitekto. Kahit on and off ang trabaho ng asawa kong si Paeng, lahat silang tatlo ay napag-tapos namin ng high school sa pribadong eskwelahan kung saan inasahan namin na mas magiging maayos sila kaysa public school kung saan ang teacher-to-student ratio ay kadalasang nasa 1:50.

Madalas, kapag nakakakontrata ng gawain si Paeng ay isinasama niya si Rene, kaya't minsan ay isang linggo ko ring hindi nakikita ang mag-ama ko.

Si Ramon naman ay nagluluto ng konting meryenda na itinitinda niya sa harap ng bahay namin. Pero nitong mga nakakaraan ay naisipan niya ang online selling. Iniipon muna niya ang mga order, at minsanan niyang gagawin at siya na rin ang magdedeliver – lahat iyon sa loob ng isang araw. Kumikita sya ng mula P700 hanggang P1,000 sa isang araw. Dalawang beses isang linggo niya ginagawa ang kanyang negosyo.

Kahit paano, nakakatulong ang mga anak kong lalaki sa gastusin sa bahay at sa pagtustos sa kolehiyo ni Mayet. At konting bahagi ng

aking sweldo ay naitatabi ko. May usapan kasi kaming pamilya tungkol sa pag-aaral sa kolehiyo. Si Mayet ang unang magtatapos ng kurso at susunod naman sina Rene at Ramon kapag nasa maayos ng empleyo si Mayet. Iyon lang ang paraan upang lahat sila ay makatapos ng kolehiyo.

Tatlong buwan bago nag-graduate si Mayet sa Philippine Normal University ay na-aksidente ang tricycle na sinasakyan ko. Umiwas sa batang tumawid sa kalsada ang driver at nahulog kami sa kanal. Bukod sa nauntog ang ulo ko sa bakal ng sidecar, sugat at pasa sa katawan ang inabot ko. Sa kabutihang palad ay hindi naman masyadong traumatic ang pagkauntog ng ulo ko, at hindi rin naman matindi ang mga braso at legs ko, konting galos lang. Isang linggo rin ako sa ospital, at hindi man lang ako dinalaw ni Mayet. Inintindi ko na lang na abala siya sa mga exam at sa kanyang graduation requirements.

Dahil doon ay kinailangan kong lumiban sa trabaho ng mga ilang linggo pa. Si Rene at si Ramon, salitan ang pag-alis ng bahay para kahit paano ay may bantay ako habang ako'y nagpapagaling.

Nang pakiramdam ko ay kaya ko na, nagsimula na akong tumanggap ng tahiin, na dati ay libangan ko lang. Nanay ko ang nagturo sa akin na manahi, at sa akin niya rin ipinamana ang Singer na katuwang niyang nagpalaki at nagpaaral sa aming apat na magkakapatid. Kahit paano ay kumikita ako sa pagre-repair ko

ng mga damit ng mga kapitbahay na walang oras, hilig o kakayahang magsulsi. Dahil sa pananahi ay nabayaran ko nang unti-unti ang mga nautang ko sa aking kumare para makatapos si Mayet sa kolehiyo.

Sakto namang dumating ang magandang pagkakataon. Hindi na ako bumalik sa trabaho at nag-avail na lamang ng early retirement program ng gobyerno. I thought it was my chance to make up for lost time, yung mga panahong hindi ko naaruga ang aking mga anak dahil masyado akong abala sa trabaho. Naisip ko, babawi ako sa kanila ngayon.

Nang agad mapasok na guro si Mayet sa isang paaralan sa bayan namin, kahit paano ay umasa akong makakatulong siya sa papapa-aral sa mga kapatid niya. Laking tuwa ko nang magsimula siyang mag-abot ng kontribusyon niya sa mga gastusin sa bahay nang una siyang sumweldo. At bagama't hindi ko naman siya inobliga, bawa't payday ay kusa siyang nag-aabot. Hindi kalakihan, pero sa panahon ngayon, kahit anong halaga ay malaking halaga kung hindi galing sa sarili mong bulsa.

Bagama't natutuwa ako na kusa siyang tumutulong sa gastusin ng pamilya, napansin ko rin ang mga pagbabagong nagaganap sa pag-uugali ni Mayet.

Di ko malaman kung ano ang naging dahilan ng pagiging "isnabera" niya sa akin. Sa bawa't araw na dumaan, pakiramdam ko, nagiging

invisible na ako sa kanya. Alam mo yung feeling na nandyan ka, gumagawa ng mga gawaing bahay pero parang wala siyang nakikita. Dadaan-daanan ka lang. Minsan, nagpagupit ako ng maiksi dahil sa sobrang init, pero hindi man lang niya napansin gayong laging shoulder-length ang buhok ko. O siguro napansin niya pero wala lang sa kanya. No comment lagi siya pagdating sa akin. Malaking bagay ang nalilibang ako sa pananahi para di ko seryosohin ang pakikitungo ni Mayet sa akin. Panatag na ako na sa gabi ay nasa bahay lagi ang mga anak ko at hindi nasasama sa masamang barkada na nalululong sa masamang bisyo.

Hindi ako nawawalan ng tanggap na trabaho, kahit paputol lang ng maong, patahi ng punta, pa-repair ng palda, basta kailangang tahiin, gagawin ko 'yan. Hangga't kaya ko, hindi ako titigil na manahi.

Samantala, patuloy ang malamig na pagtrato ni Mayet sa akin, na pinipilit kong laging iwaksi sa isipan. Hanggang isang araw, nakaramdam ako ng matinding pagkahilo habang nananahi. Para akong nauupos na kandila... hanggang sa biglang dumilim ang aking paligid at pakiwari ko'y ako'y lumulutang. Si Mayet, na maagang umuwi dahil last day ng Foundation Anniversary celebration nila sa school ay paakyat pa lamang noon ng hagdanan. At parang galing sa malalim na lugar ang boses niya nang marinig ko ang pagsigaw niya ng "Nanay!!!"

Resolution

Sa ospital, balisa si Mayet. Maghapon nang nasa state of coma ang kanyang ina. Hindi niya sukat akalain na mangyayari ang ganoon sa Nanay niya. Ang buong akala niya ay maayos ang kalusugan ng kaniyang ina. Hindi niya alam na may dinaramdam pala ito. Doon niya napagtanto na parang hindi na niya nabibigyan ng atensyon ang Nanay niya. Inisip niya kung kelan ba huli siyang yumakap o nag-mano man lamang sa Nanay niya...

Napakatagal na panahon na pala. Naiyak si Mayet, nagsikip ang dibdib niya sa pagsisisi sa kanyang nagawang pagbale-wala sa kanyang ina. Paano kung hindi na gumising muli ang Nanay niya? Hindi na namalayan ni Mayet kung gaano siya katagal na nakayupyop sa tabi ng kama ng Nanay niya, habang walang patid ang daloy ng luha sa kanyang mga mata. Napaangat lang ang mukha niya nang marinig ang pagbukas ng pinto. Kinabahan siya ng pumasok si Dr. Cruz at sinenyasan siyang sumama sa kanya sa opisina nito.

"Hypoglycemia. Sobrang baba ng blood sugar ng Nanay mo kaya't umabot sa ganyan ang kanyang kalagayan. Binigyan na namin siya ng karampatang lunas. Bukas-makalawa lamang ay maari na siyang mailabas. Maswerte siya dahil naagapan natin. Kung natagalang mababa ang glucose level niya ay maaring hindi na siya makabawi. Ingatan n'yo na lang ang diet ng nanay mo. Mainam din

na i-monitor ninyo ang kanyang blood sugar para malaman kung masyadong mataas o masyadong mababa dahil parehong delikado ‘yun.”

“Ano pong dapat naming gawin pag ganun?”

“Kapag ang blood sugar niya ay tumaas ng 22 hanggang 33 mmol/L or 400 hanggang 600 mg/dL, emergency na yan, saksakan niyo ng insulin at dalhin nyo agad dito.

Kung napakababa naman ng blood sugar niya, sabihin na nating 3.9 hanggang 3.0 mmol/L or 70 hanggang 54 mg/dL, bigyan n’yo agad ng softdrinks o kendi. Tapos dalhin n’yo dito.”

Bumalik agad si Mayet sa kuarto ng Nanay niya matapos tanggapin ang resetang bigay ni Dr. Cruz.

Tinitigan niya ang natutulog niyang ina. Muli ay bumukal ang luha sa kanyang mga mata.

“Patawarin mo ako Nay... masyado akong nakapokus sa sarili ko at wala na akong pakialam sa inyo. Nahihiya ako sa mga kapatid ko na walang inisip kundi ang kagustuhan kong makatapos ng pag-aaral, kahit sila mismo ay nagsakripisyo. Pati si Tatay, kahit hindi siya kumikibo, alam kong may sama rin siya ng loob sa akin dahil sa pagtrato ko sa ‘yo. I’m sorry, Nay. Magbabago na ako. Basta

gumising ka lang..." magbabago na ako... at mag-iipon na rin ako para makatulong sa pag-aaral ni Rene at ni Ramon..."

"Ate!" Si Rene, kasama ang Tatay niya, at sa hitsura nila'y alam mong kagagaling lang sa malayong lugar.

Awang-awa si Paeng sa hitsura ng asawa, namumutla at parang pumayat sa loob lamang ng isang linggong pagkawala nilang mag-ama.

"Wag kang mag-alala, 'Tay. Baka bukas o sa makalawa ay gigising na si Nanay. Hypoglycemia lang, napakababa ng blood sugar ni Nanay, Nabigyan na siya ng lunas ng doktor. Mabuti na lang at naagapang madala dito."

"Mabuti naman kung ganoon."

"Pasensya ka na 'Tay. Naging makasarili ako. Hindi ko na nabibigyan ng pansin si Nanay at mga kapatid ko... pati ikaw. Masyado akong naging busy sa mga gawain sa school."

Akbay lang ang naisagot ni Paeng sa anak. Dama niya ang paghihirap ng kalooban nito, ang pagsisi sa sarili sa nangyari sa kanyang ina.

After two days ay nailabas na ako ng ospital. Si Mayet, abala sa paggawa ng menu na siya namang lulutuin ni Ramon para sa akin.

Si Paeng, hindi muna kumuha ng trabaho para mabantayan ako, at si Rene ang tagalinis ng bahay at taga-sundo sa Ate Mayet niya.

Laking pasasalamat ko na naagapan ang hypoglycemia ko. Masasabi kong nalagay ako sa bingit ng kamatayan pero napakaliit na bagay noon kung ihahambing sa malaking pagbabago sa ugali ni Mayet. Ngayon ay maayos na ulit kaming pamilya. Payak ang pamumuhay pero laging masaya. At iyon ay dahil sa wakas nagbago na ang aking dating pasaway na dalaga.

Salamat sa hypoglycemia.

The Overbearing

(DOMINANTE)

*“Sila ‘yung feeling nakakaangat sa lahat.
‘Yung parang ang gusto ’y manginginig ang mga kasama
kapag sila na ang nagsalita.”*

Case No. 5 – Celina E.

Kahit yata saan man tayo mapasali na grupo – eskwelahan, opisina, organisasyon – hindi nawawala ang mga taong dominante (hindi ‘yung “dumi ng tenga,” ha). Sila ‘yung feeling nakakaangat sa lahat. ‘Yung parang ang gusto’y mangginginig ang mga kasama kapag sila na ang nagsalita. At iyon ay dahil meron silang isang katangian o kakayahang na hindi naman kagandahan pero wala ang karamihan. At hindi rin naman laging nangangahulugan na dahil sa kakayahang iyon ay angat na sila sa iba. ‘Yun lang ang pakiramdam nila o tingin sa sarili nila. ‘Yung tipong sumobra ang self-confidence kaya’t ang tingin sa ibang tao ay inferior sa kanila. Overbearing ang tawag sa mga ganyang tao. At sila ang tipo ng mga taong kung maaari ay hindi mo na lang kakausapin para lang di ka masaktan o mainis.

At isa na dyan ang aking bunso, si Janelle.

Maaga akong nabyuda sa aking asawang si Jun. Nagkaroon siya ng sakit sa baga at matagal na panahon ding inalagaan ko siya bago niya kami tuluyang iniwan. Trese anyos pa lamang noon ang anak naming si Leo at dose anyos naman ang kapatid niyang si Janelle. Ginawa ko ang lahat para maibigay ang lahat ng kanilang pangangailangan kahit wala akong katuwang. Single working mom ako at nakatira kami sa bahay ng mga magulang ko kung kaya’t

napalaki ang mga anak ko nang maayos sa tulong ng aking mga magulang.

Nang gumanda ang posisyon ko sa kumpanya ay nagpasya na akong bumukod kaming mag-iina dahil ang kapatid kong lalaki naman at ang kanyang mga anak ang kinailangang pumisan sa mga Nanay. Tatlong babae ang anak ni Nestor at ang kanyang asawang si Yolly naman ay pinalad na makapag-trabaho sa ibang bansa. Walang pinakamagandang pag-iwanan sa kanyang mga anak si Nestor kundi kina Nanay.

Ilang taon din ako sa kumpanya bago ito nagsara. Nag-decide ang may-ari na manirahan na sa New Zealand ang kanyang buong pamilya. Nagkaroon naman kami ng separation pay, 'yun nga lang, may edad na ako at mahihirapan nang makakuha ng bagong trabaho. Naisip ko sa bahay na lang ako para mabantayan nang husto ang mga anak ko. Kakausapin ko 'yung mga dati kong kasamahan na baka pwedeng mabigyan ako ng part-time job bilang accountant, na siya namang trabaho ko dati.

Dahil walang katiyakan ang aking kita, Vocational lang ang kursong nakayanan ko para sa aking mga anak. Certificate in Computer Servicing para kay Leo, at Certificate in Events Management Services naman para kay Janelle. Ayos lang naman sa kanila, gusto nilang makapag-trabaho agad at makaipon ng pantustos sa kanilang pag-aaral sa kolehiyo.

Isang araw ay magkasabay silang magkapatid na umuwi mula eskwela; signal No.2 noon at pinauwi na ang mga estudyante. Magkatabi silang nakaupo sa may dulo ng jeep, si Leo sa tabi ng pasukan. Madulas ang kalsada at bagama't maingat ang driver ng kanilang sinasakyang jeep, isang truck ng buhangin na kanilang kasunod sa kalsada ang nawalan ng giya at bumangga sa kanila. Survival instinct ang nagtulak kay Leo na umiwas sa parating na sasakyang yakapin ang kapatid para hindi ito masaktan. Naipit ang kanang binti ni Leo at si Janelle naman ay milagrong nagtamo ng kaunting galos lamang. Sa kabutihang-palad ay naitakbo naman si Leo sa ospital, bagama't malaki ang pinsalang inabot nito.

Oo nga't nakakuha ng danyos si Leo sa operator ng truck, pero hindi na maibabalik ang naputol nitong binti. Likas na may positibong pananaw sa buhay, naisip ni Leo na pwede naman syang sa bahay lang mag-repair ng mga computer para kumita. Iyon nga lang, mahirap kapag hindi ka nakakalakad nang maayos. Mas gusto ng mga tao ngayon ay home service, at mahihirapan siyang gawin ito.

Online, ito ang naisip ni Leo. Nag-join na siya sa mga Facebook groups ng mga mahilig sa computer at mga computer-related ang trabaho para makahanap ng kliyente. Nag-post din siya sa kanyang fb account ng Computer Repair Service Offered. May mga nagpi-PM din naman sa kanya at kahit paano ay may nakukuha rin siyang kliyente na malapit din lang sa kanila nakatira. Pero syempre, mas lamang pa rin iyong mga able-bodied na strike anywhere, 'ika nga. Madaling sabi, meron pero matumal.

Sa kabilang banda, maayos ang kita ni Janelle sa events production outfit na pagmamay-ari ng kaibigan niyang si Erica. Nagkataong sa mga panahong ito, hindi lang kasal at corporate parties ang mabenta; uso na rin 'yung kahit binyag lang ay may special event pa.

Kaya't tamang sabihin na si Janelle ang mag-isang kumikita nang sapat para sa aming tatlo. At dito nagsimula ang problema ko.

Simula nang mamayagpag ang events production outfit nina Janelle, halos hindi na matigil sa bahay ang anak ko. Kahit sa mga araw na bakante sila, umaalis pa rin si Janelle para sumama sa mga lakad nina Erica.

Wala na rin siyang oras para sa mga gawaing bahay na dati naman niyang ginagawa. Madalas, ultimong hinigaan niya ay naiiwang hindi man lamang niya naliligpit. Bihira na rin siyang sumabay mag-almusal sa amin ni Leo. At madalas, umaalis siya nang walang paalam. Kaya't hindi ko rin alam kung may event ba siya o magliliwaliw lang, saan, sino ang mga kasama at kung kailan siya uuwi.

"Uuwi daw ba si Janelle ngayon, Nay?" Halos araw-araw 'yan ang tanong ni Leo sa akin. At halos araw-araw din ang sagot ko sa kanya ng "Hindi ko alam, anak."

Isang gabi maagang umuwi si Janelle. Tahimik siyang pumasok ng bahay at dire-diretso sa kwarto nya. Ni hindi man lang niya

nagawang batiin ang sino man sa amin ni Leo na noon ay nagkakalas ng CPU habang ako naman ay nanonood ng balita.

Pinuntahan ko si Janelle sa kwarto niya at marahang umupo sa gilid ng kama. Nakatalikod siya sa akin kaya't marahan ko siyang hinimas sa braso at magiliw na tinanong.

"Gusto mo ba ng soup, anak? Ipagluluto kita."

Laking gulat ko nang biglang tinabig ni Janelle ang aking kamay.

"Ano ba 'Nay! Pagod na pagod ako! 'Wag n'yo muna akong kausapin!"

Sabay nagtalukbong siya ng kumot, hudyat para sa akin na lumabas ng kwarto.

Tinapos ko ang panonood ng balita at itinuloy ang spreadsheet na ginagawa ko bago ako nagbukas ng TV. Sa loob-loob ko, kawawa naman ang aking anak. Pagod na pagod na siguro... baka nagkaroon pa ng sablay sa production nila kaya mainit ang ulo. At napabungtong-hininga na lamang ako.

Araw ng Sabado, kataka-takang walang event si Janelle. Maaga siyang naligo. Maya-maya pa ay kumuha ng ecobag at lumabas ng bahay nang walang paalam.

Kabubukas lang ng grocery ay nandun na agad sya para mamili at nang magkalaman ang aming pantry. Pagod siya pagdating ng bahay kaya't ako na ang nagsimulang mag-ayos ng mga pinamili niya. Lumapit si Leo para kumuha ng sitsirya. Nabigla kaming dalawa nang may katigasan ang boses na nagsalita si Janelle:

"Dahan-dahan sa groceries ha, sobrang nakakapagod maghanap ng pambili niyan!"

Marahang ibinalik ni Leo ang Chippy at dahan-dahan inikot ang kanyang wheelchair papasok sa kanyang kwarto. Si Janelle, lumabas ng bahay.

Masakit para sa isang inang katulad ko na makita ang ganoong sitwasyon. Grateful ako sa tulong pinansyal ng anak ko. Maliit lang naman ang SSS pension ko at hindi rin naman regular ang sideline. Pero hindi sapat na dahilan para maranasan ko at ni Leo ang ganoong pagtrato sa amin.

Naalala ko si Leo, kung gaano nasaktan. Maliit na bagay pero hindi yung halaga ng Chippy ang isyu dito kundi yung mga salitang binitiwan ng kapatid niya.

Kinatok ko si Leo sa kanyang kwarto, at nakita kong nakahiga na siya sa kanyang kama, umiiyak. Naawa ako sa kanya. Ganun pala ang nararamdaman ng isang ina kapag nakikita ang kanyang adult

son na umiiyak. Siguro naiisip din niya na hindi nya deserve na tratuhin ng ganun ng kanyang kapatid na minsan na niyang nailigtas sa kapahamakan o maaring kamatayan, ang dahilan kung bakit siya ngayon ay pilay.

Naisip ko, siguro awang-awa na si Leo sa sarili nya, sa inabot niyang kapalaran...

Simula noon ay naging malungkot na ang aming tahanan. Nagsasalita lang si Leo kapag kami lang dalawa ang nasa bahay. Nalulungkot ako dahil sa lalim ng sama ng loob ni Leo sa aming bunso. Ramdam ko siya dahil ako rin minsan ay nasabihan na ni Janelle na huwag daw bibili ng hindi kailangan. Ilang pirasong saging lang ang binili ko na panghimugas sana namin ni Leo matapos ang pananghalian.

Hindi ko na ulit nakitang ngumiti uli si Leo. Tuwing makikita ko siyang nagtrabaho ay napapansin kong bigla siyang matitigilan, at mamumuo ang luha sa kanyang mga mata. Kapag tatanungan ko siya kung bakit, titingnan lang niya ako at pagkatapos ay yuyuko.

Isang hapon ay lumabas ako upang bumili ng bigas sa palengke. Iniwan kong nagkukumpuni ng laptop si Leo. Matagal bago ako nakabalik dahil nagkaroon ng kaguluhan sa palengke – isang lalaki ang nagtatatakbo at sumisigaw na may saksakan daw sa kabilang kanto. Napatigil ako... sa lugar namin, may nagsaksakan daw pero

hindi naman malinaw kung may namatay o ano. Bigla'y parang may kung anong kumabog sa dibdib ko.

Lakad-takbo ang ginawa ko. Ni hindi ko naisip na sumakay sa traysikel. Ang sampung kilong bigas na dating napakabigat para sa akin ay parang walang anuman kong binibitbit. Nang malapit na ako sa amin ay napansin kong may mga taong nagkukumpulan sa may hagdan namin.

Hindi ko malaman kung anong ginawa ko sa dala kong bigas. Humangos ako pauwi at nagpulasan ang mga tao sa may hagdanan namin pagdating ko. Noon ko nakita si Janelle na kalong-kalong ni Leo sa punong-hagdanan. Duguan si Janelle at wala nang malay...

Magkasunod na dumating ang ambulansya at ang pulis. Kinuha ng ambulansya si Janelle at si Leo naman ay tahimik na sumama sa mga pulis matapos siyang posasan ng mga ito.

Umikot ang paligid at nagdilim ang aking paningin. Nagising na lang ako na nasa aking kama, habang ang kapitbahay kong si Rizza ay nakaupo sa silya at nakatingin sa akin.

“Anong nangyari? Nasaan si Leo? Si Janelle? Nasaan ang mga anak ko?! ”

Lumapit sa akin si Rizza at hinawakan nang mahigpit ang aking kamay.

"Celina, lakasan mo ang loob mo. Nasa ospital si Janelle, at nasa presinto si Leo. Narinig naming nag-aaway silang dalawa. Nagsisigawan... Tapos tumili nang malakas si Janelle... tapos biglang tumahimik. Maya-maya narinig naming sumigaw si Leo.

"Dumungaw kami at nakita naming nakaupo sa may punong-hagdan si Leo, kalong-kalong si Janelle na duguan at umuungol... maraming dugo sa tagiliran..."

"Humahagulhol si Leo... hinahaplos ang ulo ni Janelle. Patawarin daw siya... hindi raw niya sinasadya. Mahal na mahal daw niya ang kapatid niya... At noon ka na nga dumating."

Hindi ko gaanong naintindihan ang mga sinabi ni Rizza. Umiyak lang ako nang umiyak. Tinawag ko ang aking mga anak. Tinawag ko sila... nasaan na sila? Nasaan... At muling dumilim ang aking paligid at waring ako'y lumulutang sa hangin, nakita ko ang aking mga anak... hinabol ko sila, pero tumakbo sila palayo sa akin... palayo nang palayo... hanggang sa tuluyan na silang nawala sa aking paningin.

Halos dalawang araw pala akong nakatulog. Nang magising ako, naroon si Nestor.

"Ate... salamat sa Diyos at nagising ka na. Kahapon ka pa natutulog. Kumain ka muna, may sopas dito, galing kay Rizza. Siya ang nagbabantay sa iyo simula kahapon..."

"Nasaan ang mga anak ko?"

"Nasa ospital si Janelle, Ate. Maayos naman ang lagay niya. Wala daw maselang tama sa katawan niya... Umuwi na nga pala si Yolly kamakalawa, siya ang nagbabantay ngayon kay Janelle."

"Si Leo?"

"Nasa kulungan. Dumaan ako dun at dinalhan ko ng tanghalian bago ako tumuloy dito."

Ikinuwento ni Nestor ang buong pangyayari. Napaluha ako, lungkot na lungkot sa trahedyang sinapit naming mag-iina.

Huwag kang mag-alala, Ate, maayos din ang lahat. Magpahinga ka lang... magpalakas. Basta andito lang ako...

RESOLUTION

Kinabukasan ay binisita ko si Janelle sa ospital. Awang-awa ako sa hitsura niya na nanghihina at panaka-naka'y napapangiwi dala marahil ng hapdi ng kanyang sugat. Laking pasasamat ko sa Diyos

at hindi naman daw masyadong malalim ang tama sa tagiliran niya at walang nadamay na vital organs. Sabi ng doktor, kung magpapatuloy ang maayos na paggaling ng sugat niya, baka raw sa isang linggo ay mapalabas na siya.

Sunod kong pinuntahan si Leo. Lumuhod siya habang hawak ang kamay ko at walang patid ang pagluha at paghingi ng tawad. Bugso ng damdamin kaya niya nagawa iyon, at sising-sisi siya... at awang-awa ako sa kanya.

Walang namang naghabla kay Leo kaya't siya'y pinalaya rin ng mga sumunod na araw.

Nang ilabas sa ospital si Janelle ay nagtipon kaming tatlo sa kanyang kwarto. Naluluhang humingi ng tawad si Leo sa kapatid dahil sa kanyang nagawa. Hindi niya iyon ginusto, hindi niya sinasadya.

"Patawarin mo rin ako, Kuya. Andami kong kasalanan... masyado akong naging mapagmataas... nahihiya ako sa inyo ni Nanay.

"Nay... 'Nay. Sorry sa lahat." At hindi na niya napigilang umiyak.

"Tahan na, anak. Lahat ng tao ay nagkakamali. Magsimula tayo uli.

Bumalik tayo dun sa panahon nung mga bata pa kayo... masaya, nagmamahalan at nagmamalasakit sa isa't isa...

Ngayon ay ibang-iba na si Janelle. Siya na ulit yung batang malambing, masayahin at mapagmahal sa amin. Nag-iipon siya ngayon para sa artificial leg na plano niyang gawing surprise birthday gift sa kanyang Kuya.

Si Leo, nadagdagan na ang mga kliyente niya. Nagkita sila minsan ng Ninong niyang seaman at inalok siyang magtayo ng computer repair shop. Ninong niya ang sagot sa lahat ng gastos at nangako naman si Leo na babayaran niya ito nang unti-unti mula sa kikitain niya. Sa isang linggo ay open for business na siya.

Ako naman ay kinuha ng isang maliit na kumpanya na maging accountant nila on a retainer basis. Dalawang beses isang linggo lang ang pasok, at malaya akong makapag-sideline sa iba.

Salamat... masaya na ulit ang buhay.

CHAPTER 2

Where does the disrespect come from?

“The child is the father or man.” – William Wordsworth from the poem “My Heart Leaps Up,” 1802.

Madalas itong mapagkamaliang i-attribute kay Sigmund Freud, the father of Psychoanalysis. Gayunpaman, hindi nababago ang kahulugan nito. To understand a man's behavior, one must first understand the child. Kung ano ang kinahinatnan ng isang tao sa kanyang pagtanda (pasaway na mamamayan, mabait na magulang, mapanakit na mangingibig, malupit na amo, atbp.) ay bunga ng mga pinagdaanan niya noong siya ay bata pa.

The same goes for our daughters. Our little girls do not become disrespectful overnight. Over the years, conflict in the mother-daughter relationship develops and this is not unique to a particular race or region.

Nangyayari ito kahit kulinong babae all over the world, regardless of their age, social class or cultural background. Girls develop this “I hate my Mom” mindset for many reasons, some of which are contributed by their peers.

Lack of Communication. This happens to families where the mother is working out of home (worse if she is the breadwinner) and barely has the energy to spend time and talk with her daughter. Mahirap para sa isang anak na babae na lumaking mas madalas kasama si Tatay kaysa si Nanay. There are certain situations where the father just wouldn't know what to do, like when her first period comes; or things that he simply could not relate to, like when the daughter talks about hairstyles and cute guys in school."

Emotional absence. Being an absentee mother can take its toll on her relationship with her daughter. Lahat naman ng Nanay gusto kasama ang mga anak hangga't maaari. Much as she wants to, she could not be there when her daughter gets into a situation where her "little girl" gets upset, or worse depressed, and needs reassuring and comforting words and a shoulder to cry on. She would feel so alone and this could later lead to resentment, even anger, towards her mother.

Favoritism – real or imagined – makes the daughter feel less loved by her mother. This could develop into self-hatred, and contempt for the "favorite" child – a sibling rivalry that could go on well into their adult years. Whatever the reason, disrespect is never pleasant, and it should be nipped in the bud. And talking it out is the best way to go about it.

Other's Influence. Kung wala ka sa sentro ng buhay nila, malamang ang ibang tao ang sentro ng buhay ng iyong anak. Posibleng ang

kawalang-paggalang sa 'yo ng anak mo ay bunsod ng ibang tao – kaibigan, asawa, o ibang kaanak. Maaaring galing ito sa negatibong pananaw ng ibang tao sa iyo bilang kanyang ina. Kung ang iyong anak ay may asawa o karelasyon na, at hindi maayos ang relasyon mo sa kanyang asawa o kinakasama, mag-iiba talaga ang pagtingin ng iyong anak sa 'yo bilang magulang.

Kung mas madalas ding kasama ng iyong anak ang kanyang mga kaibigan na nagpapakita sa kanya ng mga “bad influence” na ugali, at hindi mo natutugunan ang kanyang pangangailan gaya ng pagbibigay ng atensyon, lalong lalayo ang loob niya sa 'yo.

Past Hurts. Take a look back. Contemplate on the things that might have caused your daughter to feel such animosity against you. Nasaktan mo ba siya noon, pisikal man o emosyonal? Na-resolve ba ito? Nagkimkim ba siya ng sama ng loob, at hindi natuldukan ang kanyang paghihimutok?

Sabi nga nila, only time heals. Kaya't mas maagang ma-settle ang mga past hurt at injury, mas mainam. Balikan ang mga sandaling posibleng naging mitya ng paglayo ng loob niya sa 'yo. Think. Reflect. Identify. Resolve. It might not be easy on both sides, but one of you should initiate and take courage to confront these past hurts. Then forgiveness follows. Then reconciliation, hopefully.

Mental Health. This requires an expert diagnosis whether your daughter is undergoing mental health issues like anxieties or

depression. Napakahirap talagang intindihin ang isang anak na may pinagdadaanang mental health condition. Kumusta siyang makipag-usap sa 'yo? Anong klaseng ina ang tingin niya sa 'yo? Lagi ba siyang nagkakaroon ng emotional breakdown? May suicidal tendencies ba siya? Ang mga tanong na ito, mahirap ma-detect ng isang ordinaryong tao, kaya't kailangan natin ang tulong ng eksperto gaya ng psychologist o psychiatrist. Huwag isipin na ang pag-konsulta sa kanila ay patunay na "nasisiraan" na sila ng ulo. Hindi. Walang masama sa pagkonsulta sa kanila, lalo't busilak ang ating intensyon – ang mapabuti ang mental health condition ng ating mga anak at manumbalik ang magandang pakikitungo niya sa 'yo bilang kanyang magulang.

Substance Use. Alcoholism. Extreme na ang factors na ito, pero hindi impossible. Kahit sino pwedeng maging bihag ng mga bisyong ito na lalong nagpapahirap sa pakikitungo ng iyong anak sa 'yo.

Mahirap tanggapin sa umpisa kung napatunayan mong biktima ang iyong anak ng paggamit ng droga at pag-iinom ng alak. Pero hindi dapat tayo sumuko. Tulungan natin ang ating mga anak na makawala sa ganitong impluwensya. Ibigay natin ng buong-buo ang ating puso para pakiggan ang ating anak at tulungang makabangong muli.

Environment. Anong klaseng environment ang nakikita ng iyong anak sa inyong tahanan? Paano kayo makipag-usap sa bahay? Mahinahon ba o pasigaw? Maingay ba o tahimik? Nag-uusap ba

ang bawat miyembro ng inyong pamilya? Paano kayo mag-away ng iyong asawa? Pisikalan ba? Salitaan lang? Silent war? Kung anong environment ang nakikita ng inyong anak, posible itong magdulot ng marka kung paano rin siya makitungo sa 'yo bilang kanyang anak.

Ilan lamang ito sa mga posibleng dahilan kung bakit disrespectful ang ating mga anak sa atin bilang kanilang mga magulang. Kung ating susumahin, nagsisimula ito sa mismong tahanan. Inward kumbaga. Kung anong nakikita niya mismo sa loob ng kanyang pamilya. Pangalawa, kung anong impluwensya ang nakukuha niya sa kanyang kapaligiran. Outward influence. Panghuli, mga pansariling desisyon at aksyon ng ating anak na resulta rin ng inward at outward influences. Sabi nga ni Sir Isaac Newton, "for every action, there is an equal and opposite reaction." Ibig sabihin lang nito, sa bawat interasyon, aksyon o paggalaw ng isang tao, may katumbas din itong resulta o aksyon. Sa bawat aksyon ng inyong anak, posibleng bunsod din ito ng mga aksyon o interaksyon sa kanyang paligid.

Magkakarugtong lahat. May koneksyon ang bawat isa. Kaya kung hindi natin maintindihan kung bakit disrespectful o walang-paggalang ang ating mga anak sa atin bilang magulang, huwag nating sisihin ang iisang tao. Hindi lang ito pagkukulang ng anak, o ng mga magulang. Isipin at pagnilaynilayan ang mga nabanggit na mga dahilan upang matukoy ang ugat ng pinagmulan ng pagiging disrespectful ng ating mga anak.

Kaya mo 'yan! Kakayanin...

CHAPTER 3

Practical Steps to Handle Disrespectful Daughter

There is no hard-and-fast rule when it comes to handling an impossible daughter.

It's different strokes for different folks. It's best to consider how your daughter really feels about you and your mother-daughter relationship, how she takes criticisms, how seriously she takes your word, or if she is the type who would just let your words go in one ear and out the other.

Here are some practical suggestions that you can do:

1. Listen to your daughter. Isa ito sa pinaka-mahirap na gawin, pero ito ang pinakamainam. Sabi nga, ang pagkakaroon natin ng dalawang tainga at iisang bunganga ay nangangahulugang dapat mas bigyang-pansin ang

pakikinig kaysa sa pagsasalita. Mahalaga ang pakikinig lalo na kung kusang nagku-kwento ang iyong anak o naglalabas ng sama ng loob. Isa itong magandang pagkakataon para maintindihan natin ang ugali at kilos ng ating mga anak, lalo na sa paraan nila ng pakikipag-usap sa atin bilang kanilang magulang.

Ayon sa ilang ekspererto, we should listen without interjection. Nakikinig tayo hindi upang kontrahin ang sinasabi ng ating anak, kundi upang maintindihan natin sila. Hayaan natin silang ihayag ang kanilang saloobin. Hayaan natin silang maging “vulnerable.” Ibig sabihin nito, walang panghuhusga sa kanilang mga sinasabi lalo na kung may kinalaman sa kanilang emosyon, maling desisyon at askyon.

Makinig lang muna tayo. Hayaan natin silang ibuhos ang kanilang sama ng loob. Sa ganitong paraan, mas mararamdaman nila na tanggap natin sila anuman ang kanilang nagawang kamalian. Ang ating layunin, mapalapit sa kanila, hindi upang masupalpal ng ating mga argumento.

“Listening without defending shows respect for the reality of your child’s experience and leads to resolution,” ayon ito kay Dea Dean, isang licensed family therapist. Malinaw na ang pakikinig ang unang paraan para magkaroon ng resolusyon sa anumang gusot meron tayo sa ating mga anak.

2. Talk to her. There’s nothing better than talking things out. Make it look like it wasn’t planned. When you are having light discussion, find that sweet spot where you can casually mention the situation (especially if it’s a very recent one) where she disrespected you. And don’t talk her down. Say it in a nice, friendly way – no blaming, no judging, no attacking. Chances are, she’ll open up and be receptive to you whatever you are going to tell her.

3. **Get an ally.** If you think she will not listen to you, ask your husband to help you talk to her. You can discuss things beforehand so you two will be on the same page when you talk to your bratty girl. Just be careful na hindi niya maramdamang pinagtutulungan niyo siya. Again, ang inyong unang misyon, mapalapit siya sa inyo at matuto siyang makapagpahayag ng kanyang sarili.
4. **Find an emissary,** much better if it would be within the family – her older brother or younger sister – the one she's closest to and to whom she opens up.
5. If there's no one in the family who could talk to her or at least send the message across to her, **get her best friend** – they could argue but she will surely listen to and believe her/him.
6. If you can't get the younger ones, **try the oldies.** Her favorite grandma or grandpa will gladly do it for their favorite apo.
7. You can also **ask her teacher or adviser or guidance counselor** for help.
8. If all others fail, and you are a Catholic, you can **ask your parish priest** to give her some advice and maybe a pray-over.

These practical steps involved communication levels and strategies. As you can observe, nagsisimula ang lebel ng komunikasyon ng magulang sa kanilang anak. Ito naman talaga ang nararapat. Magulang sa anak – anak sa magulang na lebel ng pakikipag-usap. Tayong mga magulang ang may pangunahing responsibilidad na makipag-usap sa ating mga anak.

Kung sa tingin natin kailangan ng suporta ng iba, wala rin namang masamang humingi ng tulong. Kailangan lang ipabatid sa hinihingan natin ng tulong ang ating layunin na maayos ang hindi pagkakaunawaan sa pagitan ng ating anak. Pag-ingatan lang na hindi maramdaman ng iyong anak na siya ay pinagtutulungan ng lahat ng tao sa kanyang paligid.

CHAPTER 4

No One Parents Perfectly

STEPS TO HANDLE YOUR DISRESPECTFUL DAUGHTER

Walang perpetkong mga magulang.

Hindi rin sukatang ang pagkakaroon ng degree o diploma para matiyak na magiging isa kang perpetkong magulang. Kahit nga ang pinakabusilak na intensyon at pagpapakita natin ng pagmamahal sa ating mga anak, minsan nababahiran pa rin ng kamalian, kapalpakan at pagkukulang. Pero alam natin sa ating mga puso bilang magulang na tanging kabutihan ng mga anak ang ating layunin. Wala nang iba.

Kaya kung humaharap tayo sa pagsubok, tulad ng pagging disrespectful ng ating mga anak, lalo na sa paraan ng pakikipag-usap, huwag nating kondenahin ang ating sarili bilang isang palpak na magulang. Kung sa ating puso, ginagawa natin ang lahat sa abot ng ating makakaya,

darating ang panahon na magkakaroon ng resolusyon ang pagsubok na ito.

Kung isa kang magulang na unti-unti nang napapagod sa kakaintindi sa iyong anak, huwag kang susuko. Huwag mo siyang susukuan.

Narito ang karagdagang mga bagay na maaari nating gawin bilang mga magulang:

- 1. Remember, even the best parents make mistakes.** Yes. Admit and accept that no parent is perfect. Wala. As in wala. Kaya walang puwang ang pagkondena sa iyong sarili sakali mang ika'y nagkulang o nagkasala. Sino ba naman ang hindi? Minsan sa buhay natin, may mga bagay tayong nagagawa bilang magulang na hindi katanggap-tanggap sa ating mga anak. Kung dumating man ang punto na ito sa ating buhay, laging tatandaan na walang taong perpetko. Kahit pa ang mga magulang.
- 2. Expect the unexpected.** Yes, we want a perfect image of a family. Sino ba naman ang ayaw ng pamilyang masaya, nagtutulungan at puno ng pagmamahalan? Pero may mga bagay na dapat nating tanggapin, lalo na sa pagpapalaki ng ating mga anak. Sometimes, we expect our children to respond the way we wanted them to respond. We fall into the temptation of controlling our children to the point that our children view us as terrors and not mothers, or parents in general. Kahit mga anak pa natin ang mga 'yan, mayroon silang sariling pag-iisip. Lalo na kung dumating na sila sa hustong gulang, maaari na silang magpasya ayon sa kanilang sariling kakayahang at pang-unawa.

Mayroon silang sariling emosyon, pangarap, at target sa buhay. Hindi natin pwedeng ipagdikdikan ang ating pangarap na maging pangarap o ambisyon din nila. Yes, andiyan tayo para gabayan at

suportahan sila sa kanilang pangarap. Gusto natin silang magtagumpay. Mas masaya nga naman kung ang pangarap natin para sa kanila ay pangarap din nila. Paano kung hindi? Dito pumapasok ang disappointment natin sa ating mga anak, to the point na pakiramdam nila, nasasakal sila at hindi nila malalayang natutupad ang kanilang mga pangarap o maipahayag ang sariling emosyon o damdamin. Expect the unexpected. Trust that your presence, support and love are all that our children will remember as they reach their own milestones in life.

3. Beware of Accepting Abuse. We are still their parents. Hindi dapat magbabago 'yun. Kung hindi maaayos ang pakikitungo at pakikipag-usap ng inyong anak sa 'yo, huwag nating hayaang dumating sa puntong titiisin natin ang lahat ng sakit na idinudulot ng ating 'pasaway' na anak. Never accept abuse from them, dahil anak natin sila.

Posibleng napaka-emosyunal ng iyong anak, kaya't dumarating sa puntong masasakit na salita na ang lumalabas sa kanyang bibig laban sa 'yo. Ouch, 'di ba? Minsan, kaya pa nating tiisin ang pisikal na pananakit (physical hurt). Pero ang emosyunal na pananakit, gaya ng pagmumura, paninigaw, panliliit sa atin, sobrang sakit nang mga ito. Huwag nating hayaan na gawin ito ng ating mga anak. Always set a boundary.

Sa mga extreme na sitwasyon gaya nito, mainam na ikonsidera ang pagkakaroon ng "time and space" para sa sarili nating kapakanan.

Ibig sabihin nito, kung kinakailangan nating lumayo pansamantala para maiwasan ang mas malalang tensyon, gawin natin. Kailangan natin ng oras at espasyo para mapag-isa. Baka kailangan din ito ng ating mga anak. Sabi nga nila, time heals. Darating ang panahon na maghihilom din ang sugat sa pagitan ng ating mga 'pasaway' na anak.

4. Forgive yourself. Kung nagkamali man tayo, matuto rin nating patawarin ang ating sarili bilang mga magulang. Lalo na kung sa tingin natin, ginawa at ginagawa naman natin ang lahat sa abot ng ating makakaya para maging isang magulang. Walang formula ang pagiging isang mahusay na magulang. Lahat pwedeng magkamali. Pero walang magulang ang mag-iisip ng ikasasama ng kanyang anak. Kaya't sa mga pagkakataong pakiramdam natin, isa tayong palpak na magulang, siyasatin natin ang ating mga sarili at matuto sa ating mga kamalian. Saka natin patawarin ang ating sarili.

We deserve our own forgiveness. Otherwise, we will remain drowned into our own guilt and bitterness of not becoming a good parent. Sabi nga ni Judith Belmont, isang psychotherapist, "Forgive yourself for not having the foresight to know what is now so obvious in hindsight." Anuman ang nakaraan, hindi na ito maibabalik. Mahirap kasi na nakamove-on na ang lahat, ikaw na lang ang hindi pa at nalulunod pa rin sa sarili mong "guilt" na hindi ka naging isang mabuting magulang. Forgive yourself. It will set you free. Only then can you become a better version of yourself.

CHAPTER 5

Never Give Up Hope

**“Wala nang pag-asang
magbago ang aking anak.”**
“Ganyan na talaga siya.”
**“Napapagod na akong
intindihin ang aking anak.”**
“Game over na.”

Baka narinig mo na ang mga ‘yan o nasabi mo na rin ang mga ‘yan dahil meron kang ‘pasaway’ na anak. Huwag na huwag mong susukuan ang iyong anak. Cliché man, pero habang may buhay, may pag-asa. Never give up hope. Kasi kung ikaw mismo, sumuko na na hindi magbabago ang relationship mo sa iyong anak, talo ka na talaga. Pero hindi ka talunan. Walang magulang na talunan. Laging uusbong ang kanyang pagiging magulang: mapagmahal, masikap, masigasig,

Naalala mo pa ba noong bago lang kayong mag-asawa? Bagong kasal. Honeymoon. Tapos mangangarap kayo kung ilang anak ang gusto niyo? Nagdadasal na magkaroon ng supling?

Naalala mo, nagdasal ka para magkaroon ng anak? Nagdasal ka para maisilang siya ng ligtas? Nagdasal ka na lagi siyang malusog at malayo sa sakit? Dasal. The power of prayer.

Hindi madaling maging isang magulang. Sabi nila, madali lang maging tatay, pero mahirap magpaka-tatay. Madali lang maging nanay, pero mahirap magpaka-nanay. Parenthood. Isa itong responsibilidad na tinanggap natin sa oras na tayo'y magpasyang maging isang magulang. Habang lumalaki ang ating mga anak, nagiging abala tayo sa maraming bagay, para magampanan ang ating mga obligasyon at responsibilidad. Hindi natin namamalayan na lumalaki na ang ating mga anak. Hindi natin namamalayang lumalayo na pala ang loob ng ating mga anak sa atin. Hindi natin namamalayang nakalimot na rin tayong magdasal. Napagod na tayong magdasal para sa ating mga anak.

Marahil, dasal ang susi para muling manumbalik ang maayos na pakikitungo at relasyon sa atin ng ating mga anak. Maraming paraan kung paano magdasal. Merong Lord's Prayer. May dasal na humihingi ng tulong. Dasal ng pasasalamat. Dasal ng paghingi ng tawad, ng biyaya, ng tagumpay. Alam mo kung anong dasal ang dinidinig ng Diyos? Ang dasal na galing sa puso. Walang itinatago. Walang panibugho. Dasal ng pag-aso. Dasal na puno ng pananampalataya.

Bakit nga ba natin kailangang ipagdasal lagi ang ating mga anak? Bukod sa ito'y makapangyarihan, pagpapakita rin ito na hindi natin kayang mag-isa ang pagpapalaki ng ating anak. Kailangan natin ang ating asawa, mga kamag-anak, kaibigan, at higit sa lahat, ang Diyos. Isa ang dasal sa pagpapakita natin ng ating dependence sa Diyos, na kung wala ang Diyos, wala rin tayo sa mundong ibabaw.

Narito ang ilang sa mga prinsipyo ng pagdadasal (prayer) na maaari nating gawin para hindi mawala ang ating pag-asa para sa ating mga 'pasaway' na anak:

- 1. Prayer is Powerful.** Walang duda. Ang pagdadasal ay makapangyarihan dahil makapangyarihan ang Diyos. Walang impossible sa kanya. The Lord can do more in seconds that we can accomplish in years as parents. Kaya niyang baguhin ang puso ng ating mga anak. Naiintidihan Niya ang ating kalooban bilang magulang, at alam ng Diyos ang pangangailangan ng ating mga anak. Sabi nga ni Pastor R.A. Torrey, "Prayer is the key that unlocks all the storehouses of God's infinite grace and power. All that God is and all that God does is at the disposal of prayer..." Huwag nating kalimutang ipagdasal ang ating mga anak.
- 2. Prayer is unlimited by space or time.** Hindi lahat ng pagkakataon, makakasama at mababantayan natin ang galaw ng ating mga anak. Hindi tayo 24/7 na available para sa ating mga anak. Pero kapag tayo'y nananalangin sa Diyos para sa ating mga anak, araw-araw, para na ring may tumututok sa ating mga anak bente-kwatro oras.
- 3. Prayer gives wisdom.** Ayon sa Bibliya, "If any of you lack wisdom, let him ask of God, that giveth to all men liberally, and upbraideth not; and it shall be given him." (James 1:5, KJV) Minsan, hindi na natin alam ang gagawin natin sa ating pasaway na mga anak. Stressed na

tayo sa kakaisip ng mga paraan para lang hindi tuluyang mapalayo ang loob ng ating mga anak. Pero mismong salita na ng Diyos ang humihikayat sa atin na manalangin. Kailangan nating dumulog sa panalangin para humingi ng karunungan at direksyon kung paano nating mapapaamo ang ating mga anak.

4. Praying for your children is an act of love. Kahit sino, pwedeng manalangin. Kahit sino, pwede mong ipanalangin. Pagdating sa mga anak, mga magulang ang pinaka-nakakaalam ng the best para sa kanilang mga anak. Kung tayo'y tapat na nananalangin, lumuluhod para idulog ang puso at damdamin ng ating mga anak, ipinapakita natin ang pagmamahal ng isang magulang sa kanyang anak. Busilak. Tapat. Walang halong pag-iimbot. Kaya't patuloy tayong manalangin dahil naniniwala akong ang isang magulang, hindi mauubusan ng salita at iyak ng pagmamahal para ipagdasal ang kanyang anak.

5. Pray consistently. Walang mintis. Hindi lang tayo nananalangin kapag maayos ang ating buhay at pamilya. Minsan kasi, kapag walang krisis sa ating pamilya, nakakalimutan nating magdasal. Kapag sagana at wala gaanong problema, nagiging hayahay din ang ating panalangin. Pero sa halimbawa sa atin ng buhay ni Apostol Pablo, makikita natin na lagi siyang nagdadasal. He prays without ceasing. We should also do the same with our children. Kahit dalaga na 'yan or may sarili nang pamilya, bilang mga magulang, hindi dapat natin kalimutang ipagdasal ang ating mga anak.

Dasal. Libre. Makapangyarihan. Available 24/7. Act of Love. Pray consistently. Iilan lamang ito sa mga prinsipyong panalangin na pwede nating gawin bilang mga magulang. Walang dasal ang hindi nakakaabot sa ating Diyos. Dasal pa more!

The Prodigal Daughter

Nais kong magtapos sa pag-alala sa kwento ng Prodigal Son sa Bibliya. Maaari niyo itong basahin sa Luke 15:11-32. Hindi man ito kuwento ng isang anak na babae, pero parehong prinsipyo ng pagbabalik-loob ng isang anak sa kanyang magulang ang maaari nating matutunan. Kung meron kang anak na babae na itinuturing mong Prodigal Daughter, marami kang matututunan sa parable na ito.

Pwede natin itong basahin sa dalawang lebel. Una, kuwento ng isang ama at suwail na anak. Pangalawa, kuwento ng pagmamahal ng Diyos sa kanyang mga suwail na anak. May limang bagay tayong pwedeng matutunan dito na nagpapakita ng katangian ng isang mapagmahal na magulang, ina man o ama. I will use the word “parent” to include both father and mom.

1. **The parent allows his/her son to commit mistake.** Masakit man ang ginawang paglisan ng prodigal son, hinayaan ito ng magulang hindi dahil gusto niya itong mapahamak, kundi upang irespesto ang “free will” ng kanyang anak. Ang pagkuha ng mana ng anak, kahit buhay pa ang kanyang magulang, ay isang kasuklam-suklam na aksyon na ginawa ng anak. Isa itong pambabastos ng anak sa

kanyang magulang, na parang gusto mo ng mamatay ang iyong magulang para makuha mo ang iyong share ng mana. At ito nga ang ginawa ng anak. Matapos niyang makuha ang kanyang mana, lumisan ito, nagpakesaya, nagpakalango sa iba't ibang bisyo, hanggang malugmok, makaranas ng gutom, at magbalik-loob sa kanyang ama. Wow!

Kung titignan ang naging aksyon ng kanyang magulang, binigyan nito ng pagkakataong magkamali ang kanyang anak para matuto at ma-realize ang kanyang napakalaking kasalanan. Napakahirap sa isang magulang na makitang nagkakasala ang kanyang anak. Pero sa mga pagkakataong ang anak ang namimili (dahil sa kanyang free will) ng kanyang magiging direksyon sa buhay, kailangan itong irespeto ang magulang. Don't get me wrong. Hindi ibig sabihin nito, hahayaan nating mapahamak ang ating anak.

Kung muli nating babasahin ang kuwento, sa kabilang paglisan ng anak, patuloy pa rin ang ama na naghihintay ng pagbabalik ng kanyang anak. Patuloy siyang nananalangin na darating ang pagkakataong magigising sa katotohanan ang kanyang anak at hihiingi ng kapatawaran sa kanyang pagkakamali.

2. The parent always accepts his/her son, no matter what. Sa kabilang kahihiyang at sakit na idinulot ng anak sa kanyang magulang, tinanggap pa rin nito ang pagbabalik ng anak. Kung papaganahin natin ang ating imahinasyon sa kuwento, noong

makita ng ama ang kanyang anak, tumakbo ito papunta sa direksyon ng kanyang anak, niyakap at hinalikan. Talagang pang-Maalaala Mo Kaya at Magpakailanman ang takbo ng istoryang ito ng pagbabalik-loob ng anak sa kanyang ama. Nai-imagine ko kung gaano karaming luha ang bumuhos mula sa mag-ama. Sa sobrang kagalakan ng ama sa pagbabalik ng anak, ipinagdiwang ito at tila nagkaroon ng fiesta.

Ganyan ang isang magulang. Anuman ang naging pagkakamali ng anak, tatanggapin pa rin ito ng magulang sa oras na magsisi at humingi ng kapatawaran ang kanyang anak. Hinding-hindi talaga matitiis ng magulang ang kanyang anak.

3. The parent forgives graciously. Kapag nagpatawad ang isang magulang, hindi ito nangangahulugan na agad mawawala ang sakit at kirot na dulot ng kamalian/kasalanan ng kanyang anak. Nangangahulugan lang ito na pinipili ng magulang na patawarin ang kanyang anak na walang halong kondisyon. Unconditional love. We forgive unconditionally. Lalo na kung gusto nating manumbalik ang dating trato at relasyon natin sa ating mga anak.

4. As parents, don't get bitter. Sabi nga nila, kalma lang. Mahirap itong gawin, lalo na kung nakikita natin na lalong lumalayo ang loob ng ating anak. Pero sa mga pagkakataong nagkakasala ang ating mga anak sa hindi natin maintindihang kadahilanan, huwag tayong maging bitter. Huwag nating sisihin ang ating anak, o ang Diyos, o ang ating sarili. Bagkus, ipanalangin natin na bigyan tayo ng

Diyos ng mahabang pasensya at grasya na magbabago rin ang puso ng ating mga 'pasaway' na anak.

Hindi natin kayang kontrolin 100% ang kilos at ugali ng ating mga anak. Pero ang ating aksyon at tugon sa ganitong sitwasyon, pwede nating kontrolin. At minsan, ang pinakamainam na solusyon, ang itikom ang ating mga bibig na hindi ito maglabas ng kung anu-anong sumpa at panglalait sa ating mga anak. Bagkus, ipagdasal natin na maging daluyan ng pag-asa at pagpapala ang ating mga bibig para sa pagbabalik-loob ng ating mga anak. There is power in our words!

5. The parent never gives up hope. Hangga't buhay ka at ang iyong anak, may pag-asa. May pag-asang magbabalik-loob ang iyong 'pasaway' na anak. Isang realidad ng buhay ang pagkakaroon ng unos at bagyo. Bahagi ito ng ating buhay. Kaya huwag tayong magtataka kung nararanasan natin ang mga bagay tulad ng pagging disrespectful ng ating mga anak. Lilipas din ito – sa tamang panahon.

Tulad sa kuwento, kung gaano marahil katagal inipon ng ama ang kanyang mga naipundar para may maipana sa kanyang mga anak, posibleng ganoon din katagal ang ating hihintayin para makita natin ang pagbabago at pagbabalik-loob ng ating mga pasaway na anak. Hindi ito instant. Hindi ito biglaan. Sometimes, it takes months, years, or even at our deathbeds. Huwag mawalan ng pag-asa. Sabi nga, susuka, pero hindi susuko. Huwag na huwag nating susukuan ang ating mga anak.

EPILOGUE

Lahat ng problema ay may solusyon. Minsan, ang solusyon ay kailangang pag-aralan at pag-isipan nang matagal. Minsan naman, ito'y kusang ibinibigay ng tadhana sa paraang maaring maganda at maaari din namang may kaakibat na kalungkutan.

Ang mga nilalaman ng kwentong ito ay totoong mga pangyayari, nguni't minabuti kong palitan ang mga pangalan ng mga tao at lugar upang maitago ang kanilang pagkakakilanlan para na rin sa kanilang kapakanan. Sana ay kapulutan natin ng aral ang ibinahagi sa atin ng aking mga nakapanayam na buong tiwalang nagsiwalat ng kanilang buhay at nagbahagi ng kanilang damdamin. Nawa'y maitanim din sa ating mga puso at isipan na sa mundong ito, ang pamilya ang pinakamahalaga sa lahat. Kung mayroon mang mga hindi pagkakaunawaan ay huwag nating patagalin, bagkus ay agapan natin. Dahil sa kadulu-duluhan ng lahat, pamilya lamang ang ating tanging magmamahal sa atin nang tunay.

Kung ikaw ay isang magulang na dumanas o dumaranas ng mga ganitong pagsubok sa iyong anak, lagi mong tatandaan: **huwag na huwag mong susukuan ang iyong anak.**

Walang perpetkong pamilya. Walang perpetkong magulang. Walang perpetkong anak. Lahat dumaranas ng pagsubok at pagkakamali. Pero gaya ng pagtanggap sa atin ng Diyos bilang mga makasalanan, nawa'y maging handa rin tayo bilang mga magulang na tanggapin ang ating mga anak sa muli nilang pagbabalik-loob.

Maraming salamat sa paglalaan ng oras upang basahin ang kwento ng aking mga kaibigan. Nawa'y nagsilbi itong inspirasyon at gabay para sa landas na iyong tinatahak sa pagiging isang magulang.

ABOUT THE AUTHOR

Nora A. Grutas is a computer graphic artist, designer and illustrator. She wrote this ebook as a tribute to all hardworking and loving parents, especially mothers who never lose hope in raising difficult children. She desires to combine arts with stories that can inspire readers.